

Iranian Scientific Association
of Public Administration

University of
Sistan and Baluchestan

Identifying the Requirements for Realizing Good Governance of Natural Resources in Sistan and Baluchestan Province

Masoumeh Najari¹ | Ali Sardar Shahraki² | Neda Ali Ahmadi³

¹ MSc in Agricultural Economics, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

² .Associate Professor of Agricultural Economics, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. (Corresponding author). Email: A.S.Shahraki@eco.usb.ac.ir.

³ . PhD in Agricultural Economics, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran.

Introduction

One of the most crucial topics in sustainable development over the past decades has been good governance, which has gained attention from policymakers and researchers alike. Natural resources play a crucial role in economic, social, and environmental development. To reduce tensions and improve governance indicators, the province of Sistan and Baluchestan, which possesses diverse natural resources, requires an analytical approach to examine the requirements for good governance of these resources. This study identifies key priorities for good governance of natural resources in the province.

Research Method

This applied study follows a descriptive-analytical approach. The statistical population consists of 40 experts, including specialists from environmental, natural resource, and agricultural departments in Zahedan city. Data collection was conducted through a questionnaire comprising 15 criteria and 82 related

Article type: Research

Cite this article: M. Najari, A. Sardar Shahraki and N. Ali Ahmadi (2024). Identifying the Requirements for Realizing Good Governance of Natural Resources in Sistan and Baluchestan Province. *Governance and Development Journal*, 4 (3), 5-33.

DOI: 10.22111/jipaa.2025.472515.1194.

Received: 09.08.2024

Revised: 04.10.2024

Accepted: 27.01.2025

Published: 23.09.2024

© The Author(s)

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

options regarding the priorities of good governance of natural resources in the province. Data analysis was performed using entropy methods and grey software.

Research Findings

The results of this study show that four criteria: cultural, economic-financial, environmental, and technical-executive have the greatest impact on achieving good governance of natural resources in Sistan and Baluchestan province. Based on the analyses conducted, the cultural criterion in the options of timely information regarding the timing of training courses, soliciting opinions regarding the provision of applied training courses, and promoting, generalizing, and disseminating entrepreneurial culture, Economic-financial criteria in the options of creating facilities, privileges, and appropriate platforms for rangers regarding improving the condition of rangelands, the extent of public benefit from decisions and programs for managing natural resources and reducing poverty, Environmental criteria in the options of creating favorable environmental conditions, cooperation of landowners in making decisions related to natural resources in the region and exploitation of pastures based on livestock grazing permits, and The technical-executive criteria had the greatest impact on the options of the impact of the performance of the Natural Resources Department on the lives of villagers, relative satisfaction with existing laws regarding natural resource management, and government accountability for environmental protection, respectively.

Discussion and Results

Study results highlight the need for multilateral participation between the government, civil society, and the private sector to achieve good governance of natural resources. Sustainable policymaking in this field is impossible without improving cultural indicators. Economic factors also play a crucial role in increasing motivation for environmental conservation.

To enhance governance and protection of natural resources, economic incentives should be introduced to encourage public and private sector participation. The findings also indicate that the low level of public participation, lack of transparency in decision-making, poor coordination between governmental and private institutions, and weak enforcement of environmental laws are among the key governance challenges in Sistan and Baluchestan. Failure to address these issues could lead to unsustainable resource exploitation and environmental crises.

Conclusion

Achieving good governance of natural resources requires identifying priorities and formulating effective policies. The research results show that economic-financial, environmental, technical-executive, and cultural criteria play a key role in improving governance in Sistan and Baluchestan. The suggestions of this research are: 1- Increasing public awareness by holding training courses for the local community, publicizing the importance of natural resource governance, and strengthening the culture of environmental protection. 2- Strengthening economic

policies by creating appropriate platforms for private sector investment in natural resource management, providing financial facilities to operators, and increasing government support. 3- Transparency and accountability in natural resource management, including the development of more detailed laws and the implementation of independent oversight to prevent potential abuses. 4- Increasing coordination between relevant institutions by establishing joint working groups between the government, private sectors, and local communities for optimal resource management. 5- Using modern technologies through the use of smart systems to monitor and control the exploitation of natural resources to reduce environmental degradation. Finally, the present study shows that by improving natural resource governance and adhering to these requirements, a sustainable and efficient model for natural resource management in Sistan and Baluchestan province can be achieved, which will not only be environmentally beneficial, but will also provide the basis for the economic and social development of this province.

Keywords

Good Governance, Natural Resources, Sustainable Development, Sistan and Baluchestan.

دانشگاه تهران، تهران

حکمرانی و توسعه

بنیان‌گذاری: ۱۳۸۳-۳۴۶۱

Homepage: www.jipaa.ir

مجله برنامه‌ریزی محیطی

شناسایی الزامات تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی در استان سیستان و بلوچستان

معصومه نجاری^۱ | علی سردار شهرکی^۲ | ندا علی احمدی^۳

^۱ کارشناسی ارشد اقتصاد کشاورزی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: Masoumeh.Najjari@yahoo.com
^۲ نویسنده مسئول: دانشیار اقتصاد کشاورزی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: A.S.Shahraki@eco.usb.ac.ir
^۳ دکتری اقتصاد کشاورزی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران. رایانامه: Ahmadi_15877@yahoo.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۹ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۷/۱۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۰۷ تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱ کلیدواژه‌ها: حکمرانی خوب، منابع طبیعی، توسعه پایدار، استان سیستان و بلوچستان.	هدف: حکمرانی خوب منابع طبیعی برای دستیابی به توسعه پایدار و حفاظت از محیط زیست ضروری است و بدون توجه به مسائل منابع طبیعی و محیط زیست امکان‌پذیر نخواهد بود و به عنوان ابزار مهمی برای کاهش تنش‌ها در داخل و بین کشورها در استفاده از منابع طبیعی محسوب می‌شود. بنابراین ضمن بهره‌برداری پایدار و بهینه از منابع طبیعی برای تأمین نیازهای حیاتی کشور، باید همچون گوه‌ری ارزشمند برای نسل‌های آینده حفظ شود. تا زمانی که فرصتی برای بهبود معیارهای حکمرانی خوب ایجاد نشود، حکمرانی خوب نیز قابل پیاده‌سازی نخواهد بود. در همین راستا می‌توان با شناسایی الزامات تحقق حکمرانی خوب و بررسی شاخص‌های حکمرانی محلی خوب و منطبق بر منطقه، ضمن رعایت این الزامات در حوزه منابع طبیعی به رشد و توسعه کشور نیز امید داشت. روش پژوهش: تحقیق حاضر از لحاظ هدف، از نوع تحقیقات کاربردی می‌باشد و برای گردآوری داده‌ها از تحقیق توصیفی تحلیلی استفاده شده است. جامعه آماری در بخش کیفی شامل ۴۰ نفر از خبرگان بوده و در بخش کمی شامل همه کارکنان شاغل در اداره کل منابع طبیعی، محیط زیست و جهاد کشاورزی شهرستان زاهدان بوده که از بین آنها نمونه‌گیری به صورت تصادفی انجام شده و با ابزار پرسشنامه‌ای که شامل ۱۵ معیار و ۸۲ گزینه در خصوص اولویت‌های حکمرانی خوب منابع طبیعی در استان سیستان و بلوچستان می‌باشد، تنظیم شده است و نتایج نمره‌دهی پرسشنامه‌های

استاد: نجاری، معصومه؛ سردار شهرکی، علی؛ علی احمدی، ندا (۱۴۰۳) "شناسایی الزامات تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی در استان سیستان و بلوچستان" فصلنامه حکمرانی و توسعه، ۴(۳)، ۳۳-۵.

DOI: 10.22111/JIPAA.2025.472515.1194

© نویسندگان

ناشر: دانشگاه سیستان و بلوچستان

تکمیل شده، با استفاده از نرم افزار خاکستری و براساس شاخص آنتروپی ارائه گردیده است.

یافته‌ها: امتیاز نهایی بر حسب رتبه رابطه خاکستری حاکی از آن است که معیارهای فرهنگی، اقتصادی-مالی، محیطی و فنی-اجرایی به ترتیب با وزنهای ۰/۸۲، ۰/۶۱، ۰/۵۹ و ۰/۵۷ در رتبه‌های اول تا چهارم قرار گرفته و نسبت به معیارهای دیگر اولویت بیشتری دارند.

نتیجه‌گیری: با توجه به متغیرهای این پژوهش، اولویت بندی الزامات تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی در استان سیستان و بلوچستان به ترتیب به معیارهای فرهنگی، اقتصادی-مالی، محیطی، فنی-اجرایی، اطلاع رسانی، اجتماعی، حقوقی، ساختاری، سطح کلان، مدیریتی، زیرساختی، سرمایه اجتماعی، حمایتی پشتیبانی، سیاستگذاری و روان شناسی اختصاص یافته است.

مقدمه

یکی از مباحث مهم و در عین حال جدید که از دهه ۱۹۸۰ به بعد در ادبیات توسعه مطرح شده، موضوع حکمرانی خوب^۱ است؛ هر چند که حکمرانی تازگی نداشته و قدمتی به اندازه تاریخچه تمدن بشری دارد ولیکن درحال حاضر این موضوع در تمامی کشورها به خصوص کشورهای درحال توسعه در جهت ایجاد یک جامعه مدنی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار شده است (پایسته، کلاهی و عمرانیان خراسانی، ۱۳۹۹). حکمرانی فرایندی است که طی آن نظرات کلیه افراد و گروه‌های یک جامعه درباره تخصیص منابع مختلف جامعه، در راستای منافع کلیه افراد و گروه‌های مذکور لحاظ می‌شود و این فرایند نه تنها شامل تصمیم‌گیری در مورد سیاست‌ها بلکه در مورد نحوه اجرای آنها هم می‌باشد (صدیقی، ۱۳۹۲). امروزه حکمرانی خوب یا اداره مناسب امور حکومتی به عنوان یک مقوله پذیرفته شده در بحث توسعه پایدار مطرح می‌شود و نیاز به همکاری دولت با بخش خصوصی و نهادهای مدنی و مردم در جهت توسعه کشور دارد (زاهدی و نجفی، ۱۳۸۵). بنابراین دستیابی به توسعه پایدار متضمن تغییر شکل شیوه اداره کشور، برنامه‌ریزی و اجرای آن و دستیابی به حکمرانی خوب است (صدیقی، ۱۳۹۲) و ایده حکمرانی خوب در مقابل حکمرانی ضعیف مطرح شده است. نظریه حکمرانی خوب از جدیدترین مباحث توسعه در جهان کنونی است و ایران نیز مانند سایر نظام‌های سیاسی نیازمند درک عمیق و گسترده از عوامل، مؤلفه‌ها و ویژگی‌هایی می‌باشد که آن را کارآمدتر و اثربخش‌تر نماید. (اسدبک، رضایی‌منش و شریف‌زاده، ۱۴۰۲)

حکمرانی خوب نه تنها روایتی نو از مفاهیمی چون دموکراسی، حقوق بشر، پاسخ‌گویی، مشارکت و حاکمیت قانون است، در عین حال چارچوبی به دست می‌دهد که همه‌ی این اهداف و ارزش‌ها در یکجا جمع شوند و اهداف توسعه انسانی اعم از توسعه اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی با محوریت مردم، دنبال شود (امامی

¹ Good Governance

و شاکری، ۱۳۹۵). در واقع حکمرانی خوب الگویی برای اصلاح بخش عمومی، تقویت جامعه مدنی و تسریع در مشارکت بخش خصوصی است که علت ایجاد و نشر این نوع حکمرانی را می‌توان نتیجه تغییر سیاست‌های بانک جهانی از رویکرد کوچک‌سازی دولت به رویکرد توانمندسازی دولت مطرح کرد (توکلی، بابایی و سجادیه، ۱۳۹۹) و مفهوم بسیار گسترده‌ای را در بر می‌گیرد که محصول مشارکت سه نهاد دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی است که هر سه آنها برای توسعه انسانی پایدار^۱ ضروری هستند؛ دولت محیط سیاسی و حقوقی بارور به وجود می‌آورد، بخش خصوصی اشتغال و درآمد را پدید می‌آورد و جامعه مدنی تعامل سیاسی و اجتماعی گروه‌های فعال برای مشارکت در فعالیت‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی را تسهیل می‌کند (سامتی، رنجبر و محسنی، ۱۳۹۰).

منابع طبیعی یکی از مهم‌ترین منابع ثروت ملی در جهان محسوب می‌شوند (صدیقی، ۱۳۹۲) و نقش مهمی در ایجاد اشتغال و امرار معاش بهره‌برداران دارند و همچنین منشأ بسیاری از فعالیت‌های تولیدی و اقتصادی کشور هستند. از این رو حفظ، توسعه، احیاء و بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی باید در اولویت قرار گیرد. حکمرانی منابع طبیعی نیز یک زیر مجموعه از بحث کلی حکمرانی است که بسیاری از مبانی و مفاهیم آن در چارچوب این نظام می‌باشد (پایسته، ۱۳۹۸) و فرایندی است که تعیین می‌کند چه رفتاری در مورد استفاده از منابع طبیعی در یک حوزه مشخص، قابل قبول و چه رفتارهایی نامعقول است که تضمین این کار به وسیله خط‌مشی‌ها، قوانین و مقررات صورت می‌گیرد و همچنین به مدیریت منابع طبیعی و نیز ساختارها و فرایندهایی که محیط اجتماعی و نهادی را برای اجرای مدیریت منابع طبیعی آماده می‌کند، اشاره دارد (حسینی و نوروزی، ۱۳۹۵). شاید در ابتدای امر این گونه تصور شود که درآمدهای فراوان حاصل از منابع طبیعی برای یک کشور ایجاد ثروت کرده و پیشرفت اقتصادی و کاهش فقر را به دنبال داشته باشد و منابع طبیعی می‌توانند عاملی مهم در تسریع سرمایه‌گذاری و به دنبال آن رشد اقتصادی باشند؛ اما مشاهدات تجربی، عکس این ادعا را نشان می‌دهد. از طرف دیگر درآمدهای سرشار نفتی و منابع طبیعی به معنای احساس عدم نیاز به تغییر جدی نهادی در کشورهای دارای منابع طبیعی غنی می‌شود و این امر خود وابستگی کشور و حکمرانان را به درآمد منابع طبیعی افزایش می‌دهد (مؤذنی، ۱۳۹۴) و افزایش رشد اقتصادی هم باعث استفاده بیشتر از منابع طبیعی و زیست محیطی می‌شود و هم افزایش خروجی‌های نامطلوب و آلاینده‌ها را به دنبال دارد که در تخریب محیط زیست نیز مؤثرند. رشد اقتصادی هم دارای آثار مضر و هم دارای آثار سودمند بر کیفیت محیط زیست است (عبداللهی و قادری، ۱۴۰۲). فراوانی منابع باید برای هر اقتصادی که در آن دولت، منابع را به منظور حداکثرسازی درآمد بلندمدت، برنامه‌ریزی و مدیریت می‌کند و آنها را به طور کارا استفاده می‌نماید دارای مزیت باشد. تلاش برای رهایی از این معضل تنها از مسیر بهبود کیفیت نهادی امکان پذیر بوده و در چنین مواردی است که حکمرانی خوب دولت نقش کلیدی پیدا می‌کند.

مطالعه نابرابری‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی در میان گروه‌ها، قشرها، اقوام و نیز بین مناطق جغرافیایی یا تقسیمات در یک کشور، یکی از کارهای ضروری و پایه‌ای برای برنامه‌ریزی و اصلاحات در جهت

² Sustainable Human Development

تأمین رشد اقتصادی و عدالت اجتماعی است. امروزه کشورهای درحال توسعه به منظور تقویت زیربناهای اقتصادی خود و رهایی از وابستگی و رفع عدم تعادل‌های موجودشان، بیش از هر زمان دیگر نیازمند برنامه‌ریزی و شناسایی منابع کشورشان هستند. به طور یقین در برنامه‌ریزی برای رشد و توسعه آینده کشور، شناخت موقعیت و جایگاه مناطق از مهم‌ترین عوامل دستیابی پیشرفت است. کشور ما نیز به دلیل داشتن شرایط غیر-همگون و امکانات طبیعی متنوع، نیازمند برنامه‌ریزی منطقه‌ای در سطح استان‌ها است که البته برای کسب موفقیت در امر برنامه‌ریزی، توجه به معیارهای توسعه براساس توانمندی‌های موجود در هر استان از مهم‌ترین مسائلی است که باید در همه حال به آن توجه کرد (الوندی زاده، ۱۳۹۰). استان سیستان و بلوچستان با توجه به مرزی بودن و دوری از مرکز، در اکثر شاخص‌های توسعه از محروم‌ترین استان‌های کشور است (کریم‌زاده و کریم‌زاده، ۱۳۹۷). بنابراین لازم است که با برنامه‌ریزی صحیح، بخش‌های اقتصادی رونق بخش توسعه این استان شناسایی گردند.

اقتصاددانان معتقدند توسعه حکمرانی خوب نقش کلیدی در توسعه اقتصادی کشورها بازی می‌کند و رویکرد حکمرانی خوب در حقیقت یک شیوه مدیریت پیچیده است که شهروندان از طریق آن و گروه‌های ذینفع کشور مطالبات خود را بیان و اعمال می‌کنند (اسدیک و همکاران، ۱۴۰۲). لذا شناسایی عوامل مؤثر بر کارایی حکمرانی خوب به منظور اتخاذ سیاست‌های مناسب برای ارتقاء نظام سیاسی و اقتصادی از اهمیت خاصی برخوردار می‌باشد؛ چرا که از طریق ارتقاء حکمرانی خوب می‌توان به رشد و پیشرفت اقتصادی رسید. با توجه به اینکه این مطالعه سعی دارد الزامات تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی در استان سیستان و بلوچستان را شناسایی و تحلیل نماید؛ لذا در ادامه مباحث، مروری بر ادبیات نظری داشته و همچنین به تعدادی از مطالعات صورت گرفته در زمینه حکمرانی خوب و توسعه پایدار اشاره خواهد شد.

ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش

یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های جوامع درحال توسعه، قرارگیری در مسیر رشد و توسعه یافتگی است (حیدری و علی نژاد، ۱۳۹۳). عدم رشد اقتصادی، فقر و فقدان پاسخگویی، نابرابری، تبعیض، فساد و عدم حاکمیت قانون وجوه مشترکی است که اغلب این کشورها با آن مواجه‌اند. توسعه پایدار که بر کاهش و حذف اثرات سوء زیست محیطی و پیامدهای مخرب اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی توسعه و رشد اقتصادی تمرکز دارد نیازمند استراتژی‌ها و سازوکارهایی است (علیزاده و بیات، ۱۳۹۵). از این رو «حکمرانی خوب» به عنوان الگوی مطلوب حکومت‌ها می‌تواند ضرورتی برای تحقق «توسعه پایدار»^۱ باشد (آرایی و قاسمی، ۱۳۹۶) و در سال‌های اخیر نیز به عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر متغیرهای محیط زیستی توجه تصمیم‌گیرندگان اقتصادی و سیاسی را به خود جلب کرده است (علیزاده و بیات، ۱۳۹۵).

حکمرانی خوب اصطلاحی است که بر حسب نوع هدف، شیوه دستیابی و گرایش به یک نهاد خاص، محافل علمی و بسیاری از کشورها برای آن تعاریف مختلفی عنوان نموده و ویژگی‌های متنوعی برای آن برشمرده‌اند

^۱ Sustainable Development

(معمارزاده، جاسبی و نفری، ۱۳۸۹). در کل حکمرانی به معنی اقدام مشترک و وجود اهداف مشترک با قصد دستیابی به منافع جمعی است که اجرای آن از طریق انجام اقدامات انفرادی حاکمیتی غیرقابل دستیابی است (راکودی^۲، ۲۰۰۱).

در اواخر دهه ۱۹۸۰ و اوایل دهه ۱۹۹۰ اصطلاح حکمرانی خوب توسط بانک جهانی مطرح شد (علیزاده و بیات، ۱۳۹۵). بانک جهانی^۳ با گردآوری اطلاعات از منابع مختلف، بانک اطلاعات حکمرانی^۴ را تأسیس کرده که در آن، شاخص حکمرانی برای ۱۷۷ کشور محاسبه شده است. براساس سندی که بانک جهانی در سال ۲۰۰۶ انتشار داد، حکمرانی خوب دارای شش معیار: حق اظهار نظر و پاسخگویی^۵، ثبات سیاسی و عدم خشونت^۶، اثربخشی دولت^۷، کیفیت قوانین و مقررات^۸، حاکمیت قانون^۹ و مهار فساد^{۱۰} است (آرنت^{۱۱}، ۲۰۰۸). در این شاخص‌ها از مفاهیم مختلف استفاده شده که دقت در آنها و همچنین در نحوه جمع‌آوری اطلاعات می‌تواند در درک مفهوم حکمرانی مفید باشد (غلامی، ۱۳۹۸). تأکید بانک جهانی بر تصمیماتی بود که امکان اثرگذاری بر عملکرد اقتصادی کشورها را فراهم می‌ساخت و بعدها کاربرد این واژه بیشتر شد و علاوه بر بعد اقتصادی، بعد سیاسی نیز به آن افزوده شد (علیزاده و بیات، ۱۳۹۵). براساس اعلام بانک جهانی، هر قدر کشوری به این شاخص‌ها نزدیک‌تر باشد، آن کشور از نرخ رشد اقتصادی^{۱۱} بالاتری برخوردار می‌باشد (پایسته و همکاران، ۱۳۹۹) و بالعکس.

حکمرانی خوب تمرین مدیریت منابع یک کشور از جنبه‌های مختلف برای رسیدن به اهداف آن کشور تعیین شده است (رفیعی دارانی و شاهنوشی، ۱۳۹۳) و به عنوان فرصتی برای افزایش رشد اقتصادی، جذب سرمایه-گذاری داخلی و خارجی، امنیت اقتصادی و بهبود محیط کسب و کار از طریق به‌کارگیری آن شش شاخص بانک جهانی مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد (کمبجانی و سلاطین، ۱۳۸۹). نهادهای مالی و بین‌المللی نظیر بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول^{۱۲} بر این باورند که حکمرانی خوب یک الزام ضروری برای کمک به تحقق برنامه‌های توسعه است (کاردوس^{۱۳}، ۲۰۱۴). حکمرانی فقط به دنبال این سؤال که به کجا برویم نیست بلکه در پی پاسخگویی به این سؤالات نیز هست که چه کسی و با چه ظرفیتی باید در تصمیم‌گیری مؤثر باشد (بهلولی، خداوردی‌زاده و صبوچی‌لکی، ۱۳۹۶). حکمرانی خوب به جای بیان «آنچه هست» به اظهارنظر درباره «آنچه باید باشد» می‌پردازد (گریندل^{۱۴}، ۲۰۰۷) و بر مشارکت عمیق و دموکراتیک

2. Rakodi

1. World Bank

2. Governance information Bank

3. Voice and Accountability

4. Political Stability & Absence of violence

5. Government effectiveness

6. Regulatory Quality

7. Rule of law

8. Control of corruption

9. Arndt

10. Economic Growth Rate

11. International Monetary Fund

12. Cardos

13. Grindle

شهروندان تمرکز دارد که در آن شهروندان باید در تصمیمات عمومی نقش مستقیم‌تری داشته باشند یا حداقل با مسائل سیاسی عمیق‌تر دخیل شوند. این نوع حکمرانی، در عمل باید مکمل نقش شهروندان، به عنوان رأی دهنده و ناظر راندمان دولت باشد (فیشر^{۱۴}، ۲۰۱۲).

محققان و متخصصان در سال‌های اخیر، حکومت را برای برنامه‌ریزی مؤثر منابع طبیعی حیاتی می‌دانند. در واقع، در ۲۰ سال گذشته، بسیاری از سازمان‌ها و ادارات مدیریتی ساختارهای حاکمیتی تعاملی، مشارکتی و چند بعدی را در پاسخ به کاستی‌های آشکار رویکردهای مدیریت سنتی از بالا به پایین، بوروکراتیک و معمولاً تحت رهبری دولت پذیرفته‌اند. با این تحول لرزه‌ای در نحوه اداره جوامع، بسیاری از راه‌های جدید تصمیم‌گیری با درجات مختلف اثربخشی و تأثیر بر نتایج اجتماعی-اکولوژیکی امتحان شده است (فاروق آيسان^{۱۵}، باکار^{۱۶}، ال-درار^{۱۷} و نواز کیانی^{۱۸}، ۲۰۲۳). و حکمرانی خوب با توجه به ویژگی‌ها و شاخص‌های آن، نیازمند دولتی است که مسبب تحقق مشارکت سایر بخش‌ها در توسعه باشد (صدیقی و رزمی، ۱۳۹۱) و به عنوان ابزاری برای اجرای سیاست‌های مؤثر برای دستیابی به توسعه پایدار محسوب می‌شود و می‌تواند در چندین زمینه همچون حاکمیت بین‌المللی^{۱۹}، حاکمیت ملی^{۲۰} و حاکمیت محلی^{۲۱} مورد استفاده قرار گیرد (شاه آبادی، مرادی و تورانی، ۱۳۹۶). در حقیقت حکمرانی، توافقی را بین اولویت‌ها و سلايق رقيب و متضاد برقرار می‌کند و این اساس و شالوده مفهوم حکمرانی است (پایسته و همکاران، ۱۳۹۹).

توجه به این نکته حائز اهمیت است که ارتباط متقابل مهمی بین برخی از شاخص‌های حاکمیتی وجود دارد. به عنوان مثال، فساد اجرای مؤثر مقررات زیست محیطی را سخت‌تر می‌کند و مانع از کیفیت نظارتی می‌شود. اثربخشی دولت و حاکمیت قانون به طور گسترده‌ای شناخته شده است که منابع طبیعی (منابع تجدیدناپذیر)، می‌توانند رانت‌های اقتصادی زیادی ایجاد کنند، بنابراین همیشه انگیزه‌ای برای رانت‌جویی با خطر فساد وجود دارد. فراتر از برگشت ناپذیری بهره‌برداری از آنها و پیامدهای مستقیم آنها بر نسل‌های آینده، این روند ممکن است به دلیل سرمایه‌گذاری‌ها و اقدامات مغرضانه و غیرمنصفانه، برای جامعه مضرت‌تر شوند (آبرو^۲، سوارس^۳ و سیلوا^{۱۱}، ۲۰۲۲).

حاکمیت منابع طبیعی در دهه‌های گذشته، تمرکززدایی و چارچوب‌های مشارکت مختلف را ایجاد کرده است و زنان، جوانان و جوامع و همچنین سازمان‌های غیردولتی، سازمان‌های دولتی و بخش خصوصی را در ارائه منافع در سطح محلی درگیر کرده است. با این حال، اقدامات غیرقانونی ادامه دارد، نابرابری‌های جنسیتی ادامه دارد و

14. Fischer

15. Faruk Aysa

16. Bakkar

17. Ul-Durar

18. Nawaz Kayani

19. International Governance

20. National Governance

21. Local Governance

1. Abreu

2. Soares

3. Silva

شفافیت و عدالت در توزیع مزایا محدود است. در بسیاری از موارد تضادها افزایش یافته و ساختارهای اجرایی ضعیف هستند (مستلاحتی^۴ و آگراول^۵، ۲۰۲۰). کشورهای دارای منابع فراوان اغلب از منابع به طور ناکارآمد استفاده می‌کنند که در ادبیات به عنوان نفرین منابع اشاره شده است. به طور همزمان، و تا حدی به دلیل مدیریت ضعیف منابع، کشورهای در حال توسعه اغلب با اجرای کیفیت زیست محیطی دست و پنجه نرم می‌کنند. در واقع، این کشورها اغلب با بی‌ثباتی سیاسی و نهادی مواجه هستند که تأثیر شگرفی بر نهادهای حاکمیتی دارد. رابطه بین شاخص‌های حاکمیتی و کیفیت محیطی در سال‌های اخیر به طور فزاینده‌ای مورد مطالعه قرار گرفته است (آبرو و همکاران، ۲۰۲۲).

در مباحث علم اقتصاد در حوزه مدیریت منابع دولتی^۶ و در رأس آن منابع طبیعی، نظریه‌های گوناگونی مطرح شده که حکمرانی خوب از جمله این نظریات است. یکی از چالش‌هایی که انسان‌ها در آینده با آن مواجه خواهند شد از بین رفتن منابع طبیعی و تخریب کره مسکونی است (پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱). مصرف منابع طبیعی در کشورها در چند سال گذشته به طور چشم‌گیری افزایش یافته است و این استفاده فراوان تا حد نهایی اثرات نامطلوبی بر محیط زیست گذاشته است (رضاخان^۷، شینشو^۸، قمری^۹ و نواز^{۱۰}، ۲۰۲۳). در حال حاضر جهان با افزایش بی‌وقفه جمعیت و نیازهای وابسته به آن روبه‌رو است ولیکن منابعی که این جمعیت در اختیار دارند به همان نسبت افزایش نمی‌یابد و پاسخ به نیازهای این قشر عظیم جمعیت، خارج از توان منابع طبیعی موجود در کره زمین است (شفیعیانی‌ثانی، ۲۰۰۱). توسعه پایدار هدف هر ملتی در عصر حاضر است هر کشوری خواهان طراحی سیستم حکمرانی است تا منابع طبیعی را مدیریت کرده، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را جذب کند و جریان ورودی را افزایش دهد. (رضاخان و همکاران، ۲۰۲۳) و همه کشورها در تلاشند تا با برنامه‌ریزی صحیح و با به‌کارگیری روش‌های درخور هم به اهداف اقتصادی خود دست یابند و هم آسیب‌های زیست محیطی را کاهش دهند که با حکمرانی خوب در بخش محیط زیست می‌توان به آن دست یافت (پژوهش‌های مجلس، ۱۴۰۱).

مداخلات حاکمیت منابع طبیعی به طور فزاینده‌ای بر منطق جدیدی متکی است که شهروندان و تصمیم‌گیرندگان محلی را هم برای رفاه خود و هم برای پایداری منابع مسئول می‌کند. در سطح جهانی، انتظار می‌رود که شهروندان، جوامع و تصمیم‌گیرندگان محلی وظایف جدیدی را انجام دهند بدون اینکه ظرفیت‌های آنها پیشرفت‌های متناسبی را ثبت کنند. این موضوع اهمیت ردیابی مسئولیت حاکمیت منابع طبیعی را برجسته می‌کند و نشان می‌دهد که مشارکت عمومی در حکمرانی منابع طبیعی به عنوان ابزاری برای نتایج بهبود یافته در نظر گرفته می‌شود (مستلاحتی و آگراول، ۲۰۲۰). به عبارت دیگر با توجه به گستردگی نظام منابع طبیعی، دولت نمی‌تواند به تنهایی در برنامه‌ریزی و مدیریت عرصه‌های منابع طبیعی دست داشته باشد بلکه باید با

⁴. Mustalahti

⁵. Agrawal

⁶. Government Resource Management

⁷. Raza Khan

⁸. Xinshu

⁹. Qamri

¹⁰. Nawaz

تقویت سرمایه‌های اجتماعی و آماده‌سازی بستری برای حضور هرچه بیشتر آن، افشار دیگری من جمله جوامع محلی را که تأثیرگذارترین قشر بر این عرصه‌ها هستند، در تصمیم‌گیری‌ها سهیم سازند. این اقدام باعث می‌شود که مردم در تصمیم‌گیری‌ها، تهیه طرح‌ها و پروژه‌ها، اجرای طرح‌ها و در نهایت استفاده از آنها سهیم باشند (قربانی، عوض‌پور، یوسفی و حیدری‌کهنعلی، ۱۳۹۷). در چنین شرایطی مدیریت موفق منابع طبیعی، آویخته به مشارکت همگانی و گسترش مشارکت بین افراد جامعه و دولت است (شفیعیانی‌ثانی، ۲۰۰۱). واضح است که امروزه حکومت‌ها بدون حضور پرشور مردم یک سرزمین نمی‌توانند استقرار یابند و بدون مشارکت همراهی آنها نیز استمرار چندانی نخواهد داشت. بنابراین یک نظام دموکراتیک تنها زمینه ساز اصلی مشارکت واقع و اصلی شهروندان است. از طرفی حکمرانی خوب به رواج پاسخگویی دولت، شفافیت در تصمیم‌گیری، اجرای حاکمیت قانون و مقررات، پاسخگویی زود هنگام به تقاضای شهروندان، برابری و فراگیری در میان گروه‌های ذینفع، اثربخشی و کارایی در استفاده از منابع در ارائه خدمات اشاره دارد (اسدبک و همکاران، ۱۴۰۲). الگوی حکمرانی خوب در منابع طبیعی، نگرشی در جهت توسعه پایدار با مکانیسم تعاملی میان بخش‌های دولتی، خصوصی و مدنی است (پایسته و همکاران، ۱۳۹۹). در کشورهای غنی از منابع طبیعی، نهادهای سیاست‌گذار، تنظیم‌گر و قانون‌گذار می‌توانند با مداخلات قانونی، سیاستی و اجرایی، سازوکار مدیریت بهینه منابع طبیعی را فراهم ساخته و با افزایش بهره‌وری کل عوامل، مسیر حصول به رشد تولید ناخالص داخلی^۱ را هموار سازند (رفیعی دارانی و شاهنوشی، ۱۳۹۳). ویژگی‌های بارز حکمرانی خوب شامل قابل اعتماد بودن و گشاده‌رویی و همچنین مشارکت طیف وسیعی از طرف‌های ذینفع در تصمیم‌گیری و ارزیابی است. از آنجایی که بسیاری از مسائل مربوط به مدیریت منابع را نمی‌توان توسط یک بازیگر به تنهایی حل و فصل کرد، حکمرانی خوب شامل مشارکت فعال همه طرف‌های مرتبط است. مسئولیت استانداردها و رویه‌هایی که در این راه ایجاد شده‌اند نیز احتمال پیروی را افزایش می‌دهد. هزینه‌های نظارت، تنظیم رفتار و انضباط عدم انطباق با هنجارهای تحمیل شده توسط یک مقام مرکزی عموماً به طور قابل توجهی بیشتر از هزینه‌های مرتبط با یک استراتژی مشارکتی در چندین سناریو حاکمیت منابع است (فاروق آيسان و همکاران، ۲۰۲۳). در حال حاضر سردرگمی در انتخاب معیارهای حکمرانی خوب، به‌ویژه در زمینه منابع طبیعی یک مشکل اساسی برای محققان به حساب می‌آید ولی واضح است که شناخت، به‌کارگیری و ارزیابی معیارها و شاخص‌های حکمرانی خوب، زمینه‌ساز بهبود وضعیت مدیریت منابع طبیعی خواهد شد (پایسته و همکاران، ۱۳۹۹). تأثیر نامطلوب مصرف منابع طبیعی بر محیط زیست را می‌توان با بهبود کیفیت سازمانی، راه‌حل‌های صنعتی پیشرفته، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با فناوری بالا و سیستم حاکمیت کشور از بین برد. برخی از مطالعات ادعا می‌کنند که دموکراسی کیفیت زیست محیطی را با ترویج صدا، آزادی بیان و درک عمومی از نحوه مدیریت موثر منابع طبیعی بهبود می‌بخشد، تضعیف حاکمیت محیطی و کاهش منابع علت ناکارآمدی و تأثیر ضعیف سیاست‌های دولت است. تخریب منابع طبیعی در درجه اول نتیجه حکمرانی ضعیف، بوروکراسی ناکارآمد، راه حل‌های

¹ Gross Domestic Product Growth

صنعتی مرسوم و برنامه‌ریزی مالی ناکافی است. بسیاری از مطالعات ارتباطی بین استفاده فراوان از منابع طبیعی و تحولات سیاسی پیدا کرده اند (رضاخان و همکاران، ۲۰۲۳).

استان سیستان و بلوچستان با وجود موقعیت راهبردی بازرگانی و ترانزیتی و دارا بودن کشاورزی و باغبانی بعلاوه جاذبه‌های تاریخی و طبیعی فراوان و نیز صنعت در حال رشد از توانایی و ظرفیت بالایی برای توسعه و آبادانی برخوردار است. با آنکه در دهه‌های اخیر، منابع طبیعی و معادن بزرگی در این استان کشف شده اما ایجاد صنایع در آن، با مشکلات زیادی روبه‌رو بوده و فقر در این استان گسترش یافته است. بزرگی استان و گوناگونی آب و هوایی، باعث بروز تنوع در پوشش گیاهی و غنای منابع طبیعی تجدید شونده گردیده است ولیکن استان سیستان و بلوچستان از منظر منابع طبیعی به لحاظ شرایط اقلیمی و آب و هوایی، از وضعیت مناسبی برخوردار نمی‌باشد و این موضوع منابع طبیعی استان را تحت تأثیر قرار داده است. عموماً روش‌های تخریب طبیعت به‌خصوص در مناطق روستائین استان سیستان و بلوچستان عبارتند از: چرای بیش از حد دام در مراتع، چرای بیش از ظرفیت مرتع، چرای زودرس و خارج از فصل، بوته‌کشی و قطع درختان و درختچه‌ها به منظور تأمین سوخت برای پخت و پز و گرم کردن منازل در زمستان، بهره‌برداری بی‌رویه و غیرمجاز از گونه‌های دارویی و صنعتی، تبدیل و شخم مراتع به منظور توسعه فعالیت‌های کشاورزی، جاده‌سازی، معدن‌کاوی و برداشت غیرمجاز از معادن. در نهایت می‌توان بیان نمود که عمده‌ترین انگیزه تخریب، نیاز و انگیزه اقتصادی است؛ با توجه به اینکه معیشت روستاییان استان سیستان و بلوچستان به تولیدات دامی و کشاورزی بستگی مستقیم داشته و از طرفی دام‌ها از طبیعت و مراتع تغلیف نموده و احداث اراضی کشاورزی از طریق تبدیل مراتع صورت می‌گیرد لذا تا مادامی که این نیاز وجود داشته باشد انگیزه تخریب هم به اجبار وجود خواهد داشت؛ ضمن اینکه افزایش جمعیت و نبود شغل این انگیزه‌ها را تقویت می‌نماید. بنابراین با توجه به مسائل و مشکلاتی که در این حوزه در حال رخ دادن است، تنها راه بهبود و حفظ مراتع، ایجاد بسترهای حکمرانی خوب میان دولت و مردم خواهد بود. به همین منظور تلاش شده است، با شناسایی الزامات حکمرانی خوب محلی در راستای همگرایی نیروها و اولویت‌بندی آنها در جهت حفظ مراتع و منابع طبیعی منطقه اقدام گردد.

پیشینه پژوهش

۱. مطالعات داخلی

در هر پژوهش علمی مطالعه و بررسی تحقیقات و پژوهش‌هایی که در ارتباط با موضوع انجام شده می‌باشد، لازم و ضروری است. چرا که بدون دستیابی به نتایج پژوهشی دیگران و توسعه و تکامل آنها، امکان رسیدن به پاسخ مناسب و تجزیه و تحلیل بهتر میسر نیست. حکمرانی منابع طبیعی حوزه مورد بررسی و مطالعه نویسندگان در سال‌های اخیر بوده و به بررسی تجربیات علمی در این حوزه پرداخته‌اند؛ با توجه به اینکه این جریان در ایران و جهان به نسبت نوظهور است، انجام مروری نظام‌مند بر ادبیات این حوزه ضروری به نظر می‌رسد.

محمدمدنی استادکالایه، طهماسبی، کاشانی و کشاورز قراقرانی (۱۴۰۳) در ارزیابی مدیریت منابع طبیعی با استفاده از شاخص‌های حکمرانی خوب، به این نتیجه رسیده‌اند که جایگاه حکمرانی منابع طبیعی به‌ویژه از طریق فعالیت-

های مشارکتی، دخالت دادن بهره‌برداران در پروژه‌های منابع طبیعی و استفاده بهینه از دانش بومی بهره‌برداران، در کنار تقویت تعاونی‌های منابع طبیعی در تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی مؤثر واقع می‌شود. اسدبک و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهش خود با عنوان «واکاوی ابعاد مشارکت اجتماعی شهروندان در تحقق حکمرانی خوب» به معرفی مدلی که نشان‌دهنده تأثیر ابعاد مشارکت اجتماعی بر تحقق حکمرانی خوب بود پرداختند و با تنظیم پرسشنامه‌ای و با استفاده از معادلات ساختاری و از طریق روش پی ال اس^۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند. نتایج حاصل از پژوهش آنها، بیانگر این است که ابعاد مشارکت اجتماعی شهروندان از قبیل بعد اخلاقی، فرهنگی و فنی بر حکمرانی خوب اثر مثبت و معنادار داشته است.

صبا گلی (۱۴۰۲) در مدل‌سازی مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان‌ها با هدف اثربخشی حکمرانی منابع طبیعی، به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های پژوهش خود از روش آمار توصیفی و استنباطی و از مدل‌یابی معادلات ساختاری به‌وسیله‌ی نرم‌افزارهای اسمارت پی ال اس^۲ و اس پی اس اس^۳ استفاده نموده و نتایج پژوهش ایشان حاکی از تعاملات کنش‌گران بر کارایی حکمرانی خوب و پایداری اجتماعی - زیست محیطی هم به‌صورت مستقیم و هم به‌واسطه مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمان‌ها تأثیر مثبت و معنی‌دار دارد.

سرگل زایی، لطفعلی‌پور و صالح‌نیا (۱۴۰۱)، به بررسی تأثیر رانت منابع طبیعی و حکمرانی خوب بر رفاه کشورهای در حال توسعه: پدیده نفرین رفاه و رویکرد رگرسیون کوانتایل^۴ پرداختند. نتایج نشان داد که اثر رانت منابع طبیعی بر رفاه در همه چندک‌ها منفی و معنادار است؛ به‌طوری‌که این اثر در کشورهای در حال توسعه کم-برخوردار از رفاه بیشتر نمود پیدا می‌کند. به عبارت دیگر وجود پدیده نفرین رفاه در کشورهای در حال توسعه تأیید می‌شود. همچنین نتایج نشان داد که اثر حکمرانی خوب در چندک‌های مختلف مثبت و معنادار است؛ بنابراین حکمرانی خوب می‌تواند باعث افزایش رفاه در کشورهای در حال توسعه شود. همچنین بر طبق نتایج این مطالعه، سایر متغیرها از جمله جمعیت شهرنشین، نرخ اشتغال و شاخص عملکرد محیط‌زیست در چندک‌های مختلف دارای اثر مثبت و معنادار بر رفاه هستند و علاوه بر اینها اثر تشکیل سرمایه ناخالص بر رفاه در همه چندک‌ها، به جز چندک پنجم و ششم مثبت و معنادار است.

توکلی و همکاران (۱۳۹۹) با تبیین و تحلیل شاخص‌های حکمرانی خوب در ودجا به این اشاره داشته‌اند که یکی از مباحث بسیار مهمی که از دهه ۱۹۸۰ به بعد در ادبیات توسعه مطرح شده حکمرانی خوب است که در راستای استقرار و نهادینه‌سازی جامعه مدنی در سیاست‌های مربوط به اعطای کمک‌ها مخصوصاً در کشورهای در حال توسعه جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است و با هدف دستیابی به توسعه پایدار که در آن بر کاهش فقر، ایجاد شغل و رفاه پایدار، حفاظت و تجدید حیات محیط زیست و رشد و توسعه زنان تأکید می‌شود، مطرح شده است که همه این موارد با حکمرانی خوب تحقق می‌یابد.

۱. PLS

۲. Smart Pls 3

۳. SPSS 22

۴. Quantile regression

قربانی و همکاران (۱۳۹۷) با ارزیابی خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی شبکه ذینفعان محلی در راستای حکمرانی مشارکتی منابع طبیعی (منطقه مورد مطالعه: شهرستان سراوان، استان خراسان جنوبی) اذعان داشتند محدوده مدیریت منابع طبیعی براساس تقسیمات سیاسی کشورها، ایالت‌ها و استان‌ها، تعریف و ترسیم گردیده است که در نتیجه این امر موجب شکل‌گیری دست اندرکاران متعدد و مختلف با منافع متفاوت شده است که این دست اندرکاران با یکدیگر بر سر بهره‌برداری و استفاده بیشتر از خدمات منابع طبیعی رقابت می‌نمایند؛ معمولاً نتیجه چنین وضعیتی بهره‌برداری بیش از ظرفیت منابع و ناتوانی در شناخت فرایندهای پویای اکوسیستم است.

رجب‌زاده مغانی، فلاحتی و خداپرست مشهدی (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان بررسی اثرات حکمرانی خوب بر ارتباط بین وفور منابع و توسعه مالی در کشورهای نفتی، با استفاده از داده‌های ترکیبی برای دوره زمانی ۲۰۰۹ - ۱۹۹۶ در کشورهای صادرکننده نفت به این نتایج رسیده‌اند در کشورهایی که از لحاظ شاخص حکمرانی وضعیت نامناسبی دارند فراوانی منابع تأثیری منفی و معنادار بر توسعه مالی داشته است اما کشورهایی که شاخص حکمرانی در وضعیت مناسبی است فراوانی منابع تأثیری مثبت و معنادار بر توسعه مالی داشته است. مؤذنی (۱۳۹۴) با به‌کارگیری رهیافت داده‌های تابلویی در مطالعه خود نقش صندوق‌های منابع و تأثیر آنها را بر کنترل فساد، کارایی و اثربخشی دولت و حاکمیت قانون در منتخبی از کشورهای غنی از منابع طبیعی بررسی نموده است و نتایج حاکی از آن است که وجود صندوق‌های منابع در این کشورها باعث می‌شود دولت‌ها برای تأمین مخارج خود جایگزین‌هایی مثل مالیات را پیدا کرده و از درآمدهای منابع طبیعی استفاده نکنند و این امر باعث ارتقاء کارایی و اثربخشی دولت‌ها می‌شود.

کوهستانی و قاسمی (۱۳۹۳) به بررسی نقش حکمرانی خوب در مدیریت توسعه روستایی پایدار پرداخته و با بیان اینکه حکمرانی خوب الگوی جدیدی برای توسعه پایدار است به این نتیجه رسیدند که حکمرانی خوب یک اصطلاح هنجاری است که باید براساس اقتضای بشر تعریف شود و برخلاف وجود موانع و چالش‌ها در مدیریت توسعه روستایی پتانسیل‌های خوبی برای پیاده‌سازی حکمرانی خوب روستایی وجود دارد و این الگو می‌تواند راهکار مفیدی برای حل مشکلات مدیریت توسعه روستایی بوده و سبب تسریع در دستیابی توسعه پایدار روستایی شود.

۲. مطالعات خارجی

همان‌گونه که ملاحظه شد در کشور ما در مطالعات گوناگونی تأثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر بخش‌های مختلف اقتصادی بررسی شده است؛ حال نگاهی اجمالی به پژوهش‌های انجام شده در سطح جهان بر روی موضوعات مختلف اقتصادی که در آن به بررسی اثرات حکمرانی خوب و همچنین مطالعاتی که بر روی تأثیر حکمرانی خوب بر منابع طبیعی و ... انجام شده داریم.

لوکمان^۱، یحیا^۲ و ان-یلکابو توو^۳ (۲۰۲۳) در پژوهش «ذینفعان خارجی در حکومت مشترک منابع طبیعی در غنا: تجربیات منطقه وا غرب^۴» به دنبال شناسایی انواع منابع طبیعی در منطقه وا غرب (غنا)، ارزیابی در حکمرانی منابع طبیعی شناسایی شده، و ارزیابی استراتژی‌های مورد استفاده توسط ذینفعان خارجی در حکمرانی مشترک منابع طبیعی بودند و نتیجه می‌گیرند که منابع طبیعی برای رشد اقتصادی حیاتی هستند. این نشان می‌دهد که نیاز به سیاست‌های حاکمیت منابع طبیعی در غنا برای ارتقای حکمرانی منابع طبیعی پایدار در منطقه مورد مطالعه و غنا به طور کلی وجود دارد. این امر به ارتقای برابری بین نسلی کمک زیادی خواهد کرد. نتیجه دیگری که برای حاکمیت منابع توسط این مطالعه به دست آورده‌اند این بود که جوامع در منطقه وا غرب دانش کافی از حقوق جامعه و دفاع از جبران خسارت در مورد استخراج منابع طبیعی ندارند و استراتژی‌های استفاده شده توسط ذینفعان خارجی در اداره منابع طبیعی در منطقه وا غرب مؤثر در نظر گرفته شد. به طور ضمنی، رشد اقتصاد محلی وابسته به حاکمیت منابع طبیعی پایدار است، علاوه بر این، در این مطالعه به این نتیجه رسیدند که در سطح بین‌المللی، کشورهایی با منابع طبیعی مشابه برای ترویج رشد اقتصادهای بین‌المللی از طریق بسیج درآمد باید با مدیریت این منابع طبیعی به شیوه‌ای پایدار از غنا درس بگیرند.

مسان^۵ و کارتیایانی^۶ (۲۰۲۳) در پس‌زمینه نظری مشکلات نفرین منابعی که کشورهای غنی از منابع با آن مواجه هستند، به بررسی «نفرین منابع و چالش‌های رشد در کشورهای صادرکننده نفت منا؛^۷ موردی برای اصلاحات حکومتی در زمینه قیام‌های پس از بهار عربی» پرداخته‌اند. در این مقاله، در درجه اول تأثیر رانت نفت بر رشد اقتصادی و علائم نفرین منابع مرتبط در کشورهای صادرکننده نفت خاورمیانه و شمال آفریقا (منا) را بررسی کرده‌اند. نتیجه‌ای که گرفته‌اند این است که بسیاری از کشورهای غنی از نفت، گاز و مواد معدنی از پتانسیل رشد کامل خود بهره می‌برند. آنها عموماً نسبت به کشورهایی که این منابع را ندارند، از نظر اقتصادی ثبات کمتری دارند، خودکامه‌تر و در برابر درگیری‌ها آسیب‌پذیرتر هستند. در این مقاله مشخص شده که رانت نفت تأثیر مثبتی بر رشد کشورهای منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا داشته است. چالش‌های نفرین منابع در زمینه در حال ظهور در حالی که تنوع از طریق حاکمیت نقش مهمی ایفا می‌کند، رانت نفت مانع تنوع اقتصادی می‌شود که منجر به فعالیت‌های رانت جویانه می‌شود.

فاروق آيسان و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش خود عنوان نموده‌اند که افزایش سریع منابع طبیعی در سطح جهان در طول دهه ۱۹۷۰ پیامدهای زیست محیطی گسترده‌ای دارد و افزایش بهره‌برداری از دارایی‌های زیست محیطی به تدریج اثرات مخرب اجتماعی داشته است. این پژوهش با هدف شناسایی پیوند بین منابع طبیعی و تضادهای حاکمیتی ضمن ارزیابی نقش حکمرانی در مدیریت منابع طبیعی بوده است و نتایج سه دسته مهم از

1. Lukman

2. Yahaya

3. N-yelkabo Tuu

4. Wa West District

5. Msann

6. Karthiayani

7. MENA

چالش‌های حکمرانی (مرتبط با ظرفیت، اتصال و دانش) و سه حوزه حکمرانی خوب (اثربخشی، مشارکت، و کارایی کارآمد) را شناسایی می‌کنند. نتایج این پژوهش نشان داد که کشورهای در حال توسعه احتمالاً به قدرت تصمیم‌گیری، منابع مالی و انسانی، رهبری در چالش‌های حیاتی منابع، مکانیسم‌های حل تعارض نیاز دارند. برعکس، تحقیق در مورد ساختارهای حاکمیتی مدیریت منابع سنتی در کشورهای صنعتی اغلب مشکلاتی را با وضوح سیاست و همسویی اهداف و اهداف نهادهای ذینفع نشان داده است.

رضاخان و همکاران (۲۰۲۳) در پژوهش از کووید تا درگیری: درک نیروهای ناشی از محیط زیست و پیامدهای آن برای منابع طبیعی، تمرکز اصلی مطالعه خود را ارزیابی اهمیت ذخایر منابع طبیعی در زمینه کووید ۱۹ و درگیری‌های جهانی، یعنی جنگ روسیه و اوکراین قرار دادند. این مطالعه به ویژه با توجه به اقتصادهای آسیایی که منابع طبیعی فراوانی دارند از اهمیت بالایی برخوردار است. نتیجه این پژوهش حاکی از آن است که ملتی با منابع طبیعی غنی و متنوع می‌تواند سریعتر از کشوری با منابع کمتر گسترش یابد. این مطالعه بیشتر به بررسی این پرداخته که منابع طبیعی یک موهبت یا نفرین برای دستیابی به پایداری است.

آبرو و همکاران (۲۰۲۲) در این مقاله نقش کیفیت حکمرانی بر سیاست زیست محیطی در برزیل در رابطه با اکتشاف منابع طبیعی، به ویژه نفت را تحلیل کرده‌اند. اگرچه این شاخص‌ها مختص اکتشاف نفت نیستند، اما به طور بالقوه تأثیر کلان اقتصادی را در مهم‌ترین بخش‌های برزیل منعکس کرده‌اند. از این نظر، بدتر شدن شاخص‌های کیفی حکمرانی در این کشور طی سال‌های گذشته، خطری مضاعف برای پایداری محیط‌زیست و منابع داشته است. کیفیت حکمرانی در پنج شاخص به دنبال رویکرد بانک جهانی منعکس شده است: ثبات سیاسی، کیفیت نظارتی، اثربخشی دولت، حاکمیت قانون، و کنترل فساد. آنها چالش‌های اصلی حاکمیتی که این کشور با آن مواجه است و می‌تواند مانع از سیاست‌های زیست‌محیطی شود، به‌ویژه زمانی که می‌تواند بر اکتشاف نفت تأثیر بگذارند را برجسته نموده‌اند. با این حال، تحلیل کیفی چالش‌های موجود در سیاست‌های زیست‌محیطی و منابع، جنبه‌های مختلفی را نشان می‌دهد که نیاز به بهبود دارند. یعنی افزایش ثبات در نهادها و مقررات این بخش، نیاز به یک سازمان دولتی قوی، باثبات، دموکراتیک و خودمختار برای اعمال قوانین و همچنین نیاز به هماهنگی بین سطوح مختلف نهادهای دولتی و مشارکت فعال نهادهای مدنی دارند. اولین مشکل شناسایی شده مداخله سیاسی در مدیریت زیست محیطی است. مشکل دوم این است که با وجود مقررات زیست محیطی خوب، اجرای مؤثر آن سخت است که این به دلیل سطوح پایین اثربخشی دولت اتفاق می‌افتد. در نهایت عدم استقلال سیاسی سازمان‌های محیط زیستی خطر فساد را افزایش می‌دهد. از این رو، به نظر می‌رسد لازم است برزیل یک ارزیابی از سیاست زیست محیطی خود انجام دهد و مسیرهای مستقلى را برای مدیریت منابع فنى و سياسى دنبال کند.

کریستوفر دیس^۲ و کاتراکیلیدیس^۳ (۲۰۲۱)، نقش پویای کیفیت نهادی، انرژی‌های تجدیدپذیر و تجدیدنپذیر را بر ردپای اکولوژیکی کشورهای OECD در بازه زمانی ۲۰۱۶-۱۹۸۴ بررسی کردند. یافته‌های حاصل از

^۲ COVID-19

^۱ Christoforidis

^۲ Katrakilidis

رگرسون داده‌های تابلویی ایشان نشان می‌دهد که رشد اقتصادی و اتخاذ انرژی‌های تجدیدناپذیر اثر مثبت بر ردپای اکولوژیکی دارند، در حالی که بهبود کیفیت نهادی و همچنین مصرف انرژی فسیلی تأثیر منفی بر ردپای اکولوژیکی دارند و مصرف انرژی‌های غیرفسیلی علاوه بر اینکه محرک رشد اقتصادی است، بیشترین اثر را بر ردپای اکولوژیک دارد.

خانا^۱ (۲۰۲۱)، در مطالعه‌ای، اثر رانت منابع طبیعی بر نفرین رفاه و حکمرانی را بررسی کرده است. او در مطالعه خود به نقش نهادها در استفاده از منابع و تبدیل آن به یک نفرین برای رشد اقتصادی و نفرین رفاه یا نعمت در جهت رشد اقتصادی و افزایش رفاه تأکید کرده است. پژوهش او نشان می‌دهد که مالکیت نفت بر رفاه تأثیر می‌گذارد. او در مطالعه خود به این نتیجه می‌رسد که کیفیت نهادها بر رابطه مالکیت رفاه تأثیر می‌گذارد و در کشورهایی که دارای نهادهای ضعیف هستند، مالکیت خصوصی نفت منجر به رفاه بالاتر از مالکیت دولت می‌شود، درحالی‌که در کشورهایی که نهادهای قوی دارند، مالکیت دولتی نفت باعث رفاه بالاتر از مالکیت خصوصی می‌شود. نتایج به دست آمده برای کشورهای نفت خیز در اتخاذ سیاست‌های مناسب برای به حداکثر رساندن مزایای نفت حاکی از آن است که برای ملت و بهبود کیفیت زندگی مردم مفید است. مدهانی^۲ (۲۰۲۰) با بررسی تأثیر مؤلفه‌های حکمرانی خوب در افزایش ارزش و شفافیت سازمان‌ها به این نتیجه دست یافت که حکمرانی خوب باعث بهبود اعتماد سرمایه‌گذاران، وام‌دهندگان و کلیه ذی‌نفعان سازمان می‌شود.

استپتوئه^۳، مارتو^۴ و فوناگی^۵ (۲۰۱۹) پژوهشی را با عنوان بررسی تأثیر حکمرانی خوب بر جامعه و رابطه آن با بی‌عدالتی و تخلفات قومیتی انجام داده؛ نتیجه‌ای که به آن دست یافتند حاکی از آن بود که با تسلط حکمرانی خوب بر جامعه میزان بی‌عدالتی‌ها کاهش یافته و در عین حال تخلفات قومیتی نیز کاهش می‌یابد. با وجود اینکه پژوهش‌های زیادی در مورد این موضوع انجام شده اما هیچ راهکاری از سوی تصمیم‌گیران سیاسی، جهت تحقق شاخص‌های آن و یا حرکت درخوری در رابطه با تبیین موضوع و حتی بررسی چالش‌های حکمرانی خوب به عمل نیامده است. لذا شناسایی الزامات تحقق حکمرانی خوب می‌تواند نقش به‌سزایی در تبیین موانع تحقق حکمرانی خوب و حرکت به سمت رفع این موانع ایفا کند.

روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، از نوع تحقیقات کاربردی و از نظر نوع روش جمع‌آوری داده‌ها تحقیق توصیفی تحلیلی محسوب می‌شود. جامعه آماری شامل ۴۰ نفر خبره که به طور تصادفی از بین کارکنان شاغل در اداره کل منابع طبیعی، محیط زیست و جهاد کشاورزی شهرستان زاهدان بوده و با ابزار پرسشنامه‌ای شامل ۱۵ معیار که براساس نظرات کارشناسان خبره نام گذاری شده و ۸۲ گزینه مربوط به اولویت‌های حکمرانی خوب منابع

³. Khanna

⁴. Madhani

⁵. Steptoe

⁶. Marteau

⁷. Fonagy

طبیعی در استان سیستان و بلوچستان می‌باشد، تنظیم شده است و روایی پرسشنامه با استفاده از روش روایی محتوا صورت گرفته و استراتژی تحقیق نیز پارادایم اثبات‌گرایی است و نتایج نمره‌دهی پرسشنامه‌های تکمیل شده، با استفاده از نرم افزار خاکستری^۱ و براساس شاخص آنتروپی ارائه گردیده است.

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش به دنبال یافتن مهم‌ترین الزامات تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی و اولویت‌بندی این الزامات در جهت تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی در استان سیستان و بلوچستان هستیم. لذا معیارهای جمع‌آوری شده در قالب جدول ذیل که از طریق بررسی پیشینه و سوابق تحقیقات انجام شده پیرامون موضوع حکمرانی خوب در حوزه منابع طبیعی ارائه گردیده، به‌عنوان متغیرهای این پژوهش استفاده شده‌اند و پس از تنظیم پرسشنامه و تکمیل آن، با بهره‌گیری از نظرات خبرگان، از روش میانگین وزنی تکنیک تئوری خاکستری جهت جمع‌بندی و وزن‌دهی این معیارها برای شناسایی الزامات تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی در استان سیستان و بلوچستان اقدام گردید.

جدول ۱. معرفی معیارها و گزینه‌های مدل

ردیف	کد گزینه	گزینه	کد معیار	عنوان معیار
۱	C _۱	اطلاع رسانی	O _۱	آگاهی مردم از آنچه که حکومت بدان مشغول است
۲			O _۲	حضور مردم در فرایند تصمیمات عمومی در قالب مشارکت و نظارت
۳			O _۳	حق دسترسی و انتقال اطلاعات
۴			O _۴	فراهم کردن زمینه مناسب جهت دسترسی همگانی به اطلاعات
۵			O _۵	تناسب دوره‌های آموزشی با نیاز ذی‌نفعان
۶			O _۶	اجرایی بودن تصمیمات و برنامه‌های اداره منابع طبیعی
۷			O _۷	در نظر گرفتن منافع اشخاص در اتخاذ تصمیمات جمعی
۸	C _۲	فنی-اجرایی	O _۸	وجود سیستم پاسخگویی مناسب
۹			O _۹	پاسخگویی دولت در قبال صیانت از محیط زیست
۱۰			O _{۱۰}	رضایت نسبی از قوانین موجود درخصوص مدیریت منابع طبیعی
۱۱			O _{۱۱}	جامع نگری‌های مدیریتی در زمینه منابع طبیعی
۱۲			O _{۱۲}	میزان رضایت از طرح‌های اجرا شده توسط اداره منابع طبیعی
۱۳			O _{۱۳}	نظارت اداره منابع طبیعی بر پروژه‌های در حال اجرا
۱۴			O _{۱۴}	میزان رضایت از عملکرد اداره منابع طبیعی
۱۵			O _{۱۵}	میزان اثرگذاری عملکرد اداره منابع طبیعی بر روی زندگی روستاییان
۱۶	C _۳	حقوقی	O _{۱۶}	برخورداری از فرصت‌های برابر در بهره‌مندی از محیط زیست و منابع طبیعی
۱۷			O _{۱۷}	اعمال محدودیت‌های برابر از طرف دولت از مواهب زیست محیطی
۱۸			O _{۱۸}	حفاظت از محیط زیست سالم با رعایت الزامات قانونی

^۱. GRA Solver 2015

ردیف	کد گزینه	گزینه	کد معیار	عنوان معیار
۱۹			O _{۱۹}	الزام اجرای عادلانه قوانین با وجود نظام قضایی مستقل
۲۰			O _{۲۰}	ایجاد زمینه‌های برقراری انصاف و عدالت توسط دستگاه قضایی کارآمد
			O _{۱۱}	مشارکت عموم مردم در تدوین قوانین
			O _{۲۲}	توجه به مرتعداران در زمان قانون‌گذاری
			O _{۲۳}	توجه به مشکلات ایجاد شده به دلیل اجرای قوانین توسط اداره منابع طبیعی
			O _{۲۴}	نقش مستقیم شهروندان در اتخاذ تصمیمات عمومی
		سیاست گذاری	O _{۲۵}	تقویت مشارکت مردمی به منظور اثرگذاری بر سیاست‌گذاری‌های عمومی
			O _{۲۶}	نظرخواهی درخصوص طرح‌های اجرایی در زمینه منابع طبیعی
			O _{۲۷}	میزان تأثیرگذاری روستاییان و مرتعداران بر تصمیمات و برنامه‌های منابع طبیعی
			O _{۲۸}	خط‌مشی‌های مناسب اقتصادی و اجتماعی در جهت توسعه پایدار
			O _{۲۹}	کاستن از دامنه قدرت دولت در برابر شهروندان
		روان شناختی	O _{۳۰}	تضمین سلامتی انسان با دارا بودن محیط زیست سالم
			O _{۱۱}	زندگی عاری از آلودگی
			O _{۲۲}	ایجاد مکانیسم‌های بهبود وضعیت پاسخگویی مدیران
		مدیریتی	O _{۲۳}	عدم اتخاذ تصمیمات خودسرانه مدیران
			O _{۳۴}	نحوه برخورد مدیران درخصوص ارائه ایده
			O _{۳۵}	استفاده از رسانه‌های جمعی جهت آموزش و ترویج طرح‌های منابع طبیعی
			O _{۳۶}	میزان مشارکت عامه مردم درخصوص دوره‌های آموزشی و توجیهی
			O _{۳۷}	اطلاع‌رسانی به موقع درخصوص زمان برگزاری دوره‌های آموزشی
			O _{۳۸}	فرهنگ‌سازی و آموزش‌های مناسب درخصوص حفاظت از منابع طبیعی
			O _{۳۹}	ترویج، تعمیم و اشاعه فرهنگ کارآفرینی
			O _{۴۰}	برگزاری دوره‌های آموزشی کارآفرینانه
			O _{۴۱}	وجود بستر فرهنگی مناسب برای ارتقاء روحیه همکاری
			O _{۴۲}	نظرخواهی درخصوص ارائه دوره‌های آموزشی کاربردی
			O _{۴۳}	میزان تأثیرگذاری دوره‌های آموزشی در بالابردن سطح آگاهی
			O _{۴۴}	استفاده از منابع مالی بخش خصوصی در جهت مدیریت منابع طبیعی
			O _{۴۵}	میزان سرمایه‌گذاری در طرح‌های اداره منابع طبیعی
		اقتصادی - مالی	O _{۴۶}	افزایش درآمد سرانه
			O _{۴۷}	کاهش فقر
			O _{۴۸}	ایجاد شغل
			O _{۴۹}	ایجاد تسهیلات، امتیازات و بسترهای مناسب به مرتعداران درخصوص بهبود وضعیت مراتع
			O _{۵۰}	میزان منفعت عامه مردم از تصمیمات و برنامه‌های اداره منابع طبیعی
			O _{۵۱}	میزان کاربردی بودن طرح‌های منابع طبیعی
			O _{۵۲}	تناسب برنامه‌های اجرا شده با منافع مرتعداران
			O _{۵۳}	برطرف کردن شکاف بین دولت و عموم مردم
		اجتماعی	O _{۵۴}	همکاری متقابل میان مردم و دولت
			O _{۵۵}	همکاری بخش خصوصی و عمومی
			O _{۵۶}	نظارت همگانی بر فرایند اداره عمومی

ردیف	کد گزینه	گزینه	کد معیار	عنوان معیار
			O _{۵۷}	روابط متقابل بین طیف گروداران دولتی و غیر دولتی
			O _{۵۸}	همکاری مرتعداران با سازمان‌های دولتی
			O _{۵۹}	علاقه‌مندی جهت همکاری با ادارات منابع طبیعی
			O _{۶۰}	رضایت از عملکرد ادارات منابع طبیعی
			O _{۶۱}	پذیرش بینش‌های کارآفرینی
			O _{۶۲}	واکنش منابع طبیعی درخصوص مسائل مربوط به مراتع استان
			O _{۶۳}	در نظر گرفتن نیازهای مردم توسط نهادهای سازمان‌های تصمیم‌گیرنده
			O _{۶۴}	حل مسائل و مشکلات منابع طبیعی هر حوضه توسط مردم آن حوضه
			O _{۶۵}	تفکیک وظایف بین بخش دولتی، خصوصی و عامه مردم
			O _{۶۶}	ایجاد زمینه‌های ظرفیت‌سازی و توانمندی گروداران
			O _{۶۷}	فرصت‌دادن به افراد برای عملی کردن ایده‌ها
			O _{۶۸}	میزان تأثیرگذاری برنامه‌ها و تصمیمات منابع طبیعی بر تصمیمات ذی‌نفعان
			O _{۶۹}	میزان مشارکت اداره منابع طبیعی با روستاییان درخصوص مشکلات ایشان
			O _{۷۰}	میزان مشارکت عامه مردم در تصمیمات و برنامه‌های اداره منابع طبیعی
			O _{۷۱}	صیانت از محیط زیست سالم و پاسداری از مواهب طبیعی و الهی
			O _{۷۲}	نقش شهروندان به عنوان ناظر کارکردهای دولت
			O _{۷۳}	نظارت آگاهانه و فعالانه مردم بر شیوه توزیع
			O _{۷۴}	حمایت مدیران از اقدامات کارآفرینانه
			O _{۷۵}	برخوردار از حمایت‌های لازم جهت افزایش توانمندی‌های شهروندان
			O _{۷۶}	حفاظت و تجدید حیات محیط زیست
			O _{۷۷}	بهره‌برداری از مراتع براساس مجوز چرای دام
			O _{۷۸}	همکاری گروداران در اتخاذ تصمیمات مربوط به منابع طبیعی در منطقه
			O _{۷۹}	همکاری با ادارات منابع طبیعی درخصوص بهره‌برداری مجاز از مراتع
			O _{۸۰}	استفاده کارا از منابع طبیعی و حفاظت محیط زیست
			O _{۸۱}	تمایل جهت مشارکت در مدیریت مراتع
			O _{۸۲}	ایجاد شرایط مساعد محیطی

بحث

گام اول: ایجاد ماتریس تصمیم‌گیری

در جدول ۲ میانگینی از درجه اهمیت ۸۲ گزینه و ۱۵ معیار مربوط به شناسایی الزامات تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی در استان سیستان و بلوچستان تنظیم شده که اطلاعات آن با تکمیل پرسشنامه جمع‌آوری شده است.

جدول ۲. ایجاد ماتریس تصمیم‌گیری

ماتریس	C _۱	C _۲	C _۳	C _۴	C _۵	C _۶	C _۷	C _۸	C _۹	C _{۱۰}	C _{۱۱}	C _{۱۲}	C _{۱۳}	C _{۱۴}	C _{۱۵}
O _۱	۶/۲۵	۶/۷۸	۶/۱۳	۶	۶/۱	۶/۳۸	۷/۲۸	۶/۹۳	۸/۱۳	۴/۹۵	۵/۸۸	۴/۲۵	۷/۲۸	۶/۶۵	۶/۸۳
O _۴	۶/۲	۶/۴۳	۵/۸۸	۴/۲۵	۵/۶۵	۶/۴	۶/۱۳	۶/۵۸	۵/۱	۵/۵۵	۷/۳	۷/۱۸	۵/۲		
O _۳	۵/۸۸	۶/۸۵	۶/۲۸	۵/۹۵	۶/۱۳	۷/۱۵	۶/۹۵	۶/۵۸	۴/۹۵	۵/۶۵	۶/۸۳	۵/۷۵	۶/۴۳	۴/۳۸	۶/۰۵

ماتریس	C _۱	C _۲	C _۳	C _۴	C _۵	C _۶	C _۷	C _۸	C _۹	C _{۱۰}	C _{۱۱}	C _{۱۲}	C _{۱۳}	C _{۱۴}	C _{۱۵}
O _۴	۶/۵	۶/۵۸	۵/۹۳	۶/۶۸	۶/۵	۶/۷۵	۶/۹۳	۷/۱۵	۶/۴۳	۶/۸۸	۶/۵۳	۶/۸۳	۶/۲	۵/۸۸	۵/۷
O _۵	۶/۰۵	۶/۹۳	۶/۸	۵/۳۳	۵/۳	۶/۸۳	۸/۴۳	۷/۱۳	۶/۱۵	۶/۴۳	۵/۲۵	۵/۴۵	۵/۹۵	۶/۶۵	۵/۸۵
O _۶	۷/۶۵	۵/۳	۵/۶۵	۶/۰۸	۵/۸	۶/۱۳	۸/۰۵	۷/۲۵	۴/۳۸	۵/۷	۷/۲۸	۵/۹	۵/۷۵	۶/۰۵	۴/۷
O _۷	۴/۹۵	۶/۶۵	۴/۸	۶/۸۳	۵/۵۵	۵/۸۸	۷/۲۵	۸/۴۳	۵/۲۵	۵/۸۸	۷/۲۸	۶/۳۵	۴/۹۵	۴/۷	۶/۴۳
O _۸	۵/۹۵	۵/۴	۵/۷	۶/۲۵	۶	۵/۳۳	۶/۶۸	۷/۲۸	۴/۸	۶/۸۵	۴/۲۵	۶/۱	۵/۹۵	۳/۶۳	۵/۸
O _۹	۷/۲۸	۵/۸	۵/۵۵	۵/۷۵	۷/۱۳	۵/۸۸	۶/۴	۷	۵/۱	۵/۸۸	۶/۵۸	۵/۷۵	۴/۶۳	۵/۵۵	۸/۰۵
O _{۱۰}	۷/۳	۷/۰۳	۴/۹۵	۶/۷۸	۴/۳۸	۶/۲	۶/۹۵	۵/۹۵	۸/۲	۵/۷۵	۵/۴۳	۶/۲۵	۴/۶۵	۴/۷۸	۸/۳۳
O _{۱۱}	۶/۱۳	۶/۵۸	۵/۷۵	۶/۸۵	۵/۸۵	۵/۶۵	۵/۶۵	۵/۳	۵/۶	۶/۴۳	۶/۲	۵/۸۸	۷/۶۵	۵/۷۵	۷/۱۸
O _{۱۲}	۵/۷۵	۵/۶۵	۴/۹۵	۶/۸۵	۴/۴۵	۷/۲۸	۶/۸۵	۵/۶۵	۵/۸۸	۶/۲۵	۵/۳۸	۵/۹۵	۶/۷۸	۴/۸	۶/۱۵
O _{۱۳}	۴/۶۵	۵/۳۵	۵/۸۸	۶/۷۵	۵/۱۶	۶/۶۵	۷/۱۳	۶/۰۸	۶/۱۳	۶/۴۵	۴/۹۵	۴/۷۵	۵/۵۵	۶/۶۵	۷/۲۳
O _{۱۴}	۵/۸۸	۵/۲	۵/۹۵	۴/۷	۳/۶۳	۴/۶	۷/۱۸	۶/۱۳	۶/۷۸	۶/۴	۷/۲۸	۴/۸۸	۶/۶۵	۴/۲	۵/۷
O _{۱۵}	۶/۰۵	۸/۳۳	۴/۲۵	۵/۱۵	۵/۵	۴/۶۵	۸/۴۳	۷/۱۵	۴/۳۸	۶/۹۳	۶/۷۸	۵/۷۵	۷/۰۳	۶/۴۳	۷/۲۳
O _{۱۶}	۷/۱۸	۵/۵۵	۴/۳۸	۵/۷۵	۶/۶۵	۷/۰۵	۵/۸	۶/۴۳	۸/۰۵	۵/۳	۶/۶۵	۴/۳۸	۴/۷	۵/۶۵	۶/۸۸
O _{۱۷}	۵/۸	۶/۱۵	۷/۱	۶/۸۵	۴/۲۵	۷/۱۵	۸/۴۳	۷/۲۸	۶/۶۵	۶/۸۸	۵/۹۵	۷/۰۳	۳/۸۳	۴/۸۳	۵/۹۵
O _{۱۸}	۴/۹۵	۴/۳۸	۵/۷۵	۵/۳۵	۵/۷	۶/۲۸	۷/۲۵	۶/۷۸	۵/۵۵	۶/۸	۷/۳	۴/۲۵	۷/۳	۵/۷۵	۷/۱۵
O _{۱۹}	۸/۱۳	۵/۶۵	۵/۷	۵/۱	۴/۸۵	۷/۱۸	۴/۲۵	۷/۱۸	۶/۵۵	۵/۰۳	۵/۸۸	۴/۱۵	۳/۵	۶/۸۵	۷/۱۵
O _{۲۰}	۶/۲۵	۶/۲	۸/۴۳	۶/۲	۶/۱۵	۴/۲۵	۷/۱۸	۶/۱۸	۶/۵۵	۵/۰۳	۵/۸۸	۴/۱۵	۴/۲۵	۷/۱۳	۶/۸۵
O _{۲۱}	۵/۷۵	۶/۸۳	۷/۲۸	۶/۶۵	۴/۸۵	۴/۵۵	۷/۰۳	۷/۲۳	۵/۷۳	۷/۲	۵/۹۵	۶	۷/۱۳	۶/۵۵	۶/۵۸
O _{۲۲}	۵/۳	۶/۸۳	۵/۴	۵/۶۵	۵/۵۵	۷/۰۱	۶/۹۵	۶/۴۵	۷	۶/۰۸	۴/۳۸	۳/۹۵	۶/۷۸	۴/۳۸	۷/۲۸
O _{۲۳}	۶/۸۵	۵/۹۵	۵/۸۸	۵/۸۸	۴/۶	۵/۳۵	۸/۴۳	۸/۰۵	۶/۱۵	۵/۵۵	۶/۳	۴/۶۵	۶/۴۳	۶/۸۵	۴/۸۵
O _{۲۴}	۷/۱۳	۶/۸۸	۶/۸۸	۴/۹۵	۵/۳۵	۴/۸۸	۶/۶۸	۶/۲	۵/۱	۴/۸	۳/۹	۵/۳۵	۴/۶	۵/۸۸	۶/۶۵
O _{۲۵}	۵/۸۸	۵/۷۵	۷/۱۸	۵/۷۵	۶/۲	۶/۸۵	۷/۱۳	۷/۴۳	۵/۳۳	۶/۸	۳/۹۸	۴/۳۸	۵	۴/۸۵	۸/۰۵
O _{۲۶}	۶/۴	۵/۷۵	۷/۰۸	۵/۸۸	۷/۳	۵/۱	۷/۲	۷/۹۳	۷/۲۵	۴/۶۵	۷/۶۳	۶/۸۳	۴/۸۸	۵/۲	۷/۴۳
O _{۲۷}	۶/۱۵	۶/۱۵	۶/۸۵	۵/۷۵	۳/۱۷	۵/۷۵	۸/۴۳	۷/۴۳	۶/۶۵	۵/۳۵	۴/۶	۶/۸۵	۶/۱۵	۴/۶۵	۵/۱
O _{۲۸}	۷/۲۸	۷/۰۳	۴/۹۵	۴/۶۵	۵/۲	۵/۸۳	۶/۹۵	۷/۳۵	۵/۸۸	۶/۷۸	۵/۹۵	۶/۸۵	۶/۳۸	۴/۹	۷/۰۳
O _{۲۹}	۴/۹۵	۵/۶۵	۶/۲۵	۶/۴۵	۴/۶۵	۵/۷	۶/۶۵	۵/۷۵	۵/۷۸	۵/۰۵	۴/۲۵	۴/۲۵	۵/۷۵	۵/۵	۵/۷۳
O _{۳۰}	۵/۸۸	۵/۱۶	۷/۱۵	۷/۴۳	۶/۱۳	۶/۰۵	۶/۸۳	۸/۴۳	۶/۸۸	۴/۷	۷/۱۳	۵/۰۳	۵/۱	۵/۱۶	۵/۳۷
O _{۳۱}	۴/۷۵	۴/۷۵	۶	۶/۵۵	۶/۲	۵/۶۵	۴/۳۸	۷/۰۵	۸/۳۸	۷/۰۵	۶/۱۳	۴/۷۵	۶/۷۸	۷	۶/۸
O _{۳۲}	۵/۷۳	۵/۷۵	۵/۴۳	۶/۸۵	۷/۳	۶/۸۸	۷/۰۸	۷/۰۸	۵/۵	۴/۸۵	۷/۵۵	۶/۱۵	۵/۹۵	۶/۱۳	۶/۸۳
O _{۳۳}	۷/۰۳	۵/۱	۶/۸	۴/۴۵	۶/۳۸	۴/۴۵	۷/۸۵	۸/۴۳	۵/۵۵	۴/۶	۶/۹۵	۶/۳	۶/۸۳	۵/۸۸	۶/۶۵
O _{۳۴}	۶/۴۳	۴/۹۵	۵/۵۵	۶/۸۳	۵/۳۸	۵/۳۸	۶/۸۵	۶/۹۵	۶/۸۵	۸/۰۵	۵/۸۸	۵/۱	۴/۴۳	۴/۴۳	۷
O _{۳۵}	۵/۵۵	۵/۱۵	۶/۱۵	۵/۸۸	۶/۱	۵/۶۵	۵/۹۳	۷/۰۳	۶/۹۳	۶/۵	۶/۰۵	۴/۶۵	۷/۰۳	۵/۵۳	۵/۵۵
O _{۳۶}	۶/۱	۶/۶۵	۴/۶۵	۶/۱۵	۵/۸۸	۴/۷۵	۷/۲	۵/۵۸	۷/۲	۶/۵۸	۶/۷۸	۶/۱۳	۴/۹۵	۵/۷۸	۵/۹۵
O _{۳۷}	۷/۱۳	۶/۸۸	۵/۱۵	۴/۸۵	۵/۲۵	۶/۹۵	۸/۴۳	۶/۶۵	۶/۱	۶/۴	۵/۵۳	۵/۶۸	۴/۴۵	۵/۰۳	۷/۱۸
O _{۳۸}	۴/۶۵	۵/۶۵	۶/۱۵	۵/۳۵	۴/۸۵	۵/۸	۷/۱۵	۷/۱۵	۷/۱۳	۶/۹۳	۴/۵۴	۵/۷۳	۴/۶۵	۵/۸۸	۶/۴۵
O _{۳۹}	۵/۵۵	۵/۸	۴/۷	۴/۳۸	۳/۹۵	۶/۱۵	۸/۰۵	۸/۰۵	۷/۴۳	۷/۰۳	۴/۳۸	۶/۸۳	۴/۹۵	۶/۰۵	۵/۸۸
O _{۴۰}	۷/۶۳	۵/۶	۷/۱	۵/۹۵	۵/۲	۷/۱۸	۶	۵/۸۸	۶/۴۳	۵/۷۵	۶/۸۳	۵/۴۵	۴/۱۵	۵/۹	۵/۳۵
O _{۴۱}	۵/۹۵	۵/۸	۵/۱۵	۶/۵۵	۵/۶۵	۷/۱۳	۵/۹۵	۵/۹۵	۵/۳	۵/۳	۵/۶۵	۵/۲۵	۴/۳۸	۶/۲	۶/۲
O _{۴۲}	۷/۴۳	۷/۴۳	۷/۴۳	۴/۸۵	۵/۷۵	۸/۰۸	۸/۰۵	۸/۰۵	۸/۰۵	۴/۴۵	۵/۴	۸/۰۵	۵/۷۵	۶/۸۸	۶/۳۵
O _{۴۳}	۵	۶/۸۳	۵/۵۳	۵/۸۸	۵/۷۸	۶/۷۸	۷/۱۳	۵/۵	۴/۸۸	۳/۹۵	۵/۳	۶/۴۳	۵/۸۵	۶/۰۵	۵/۹۵
O _{۴۴}	۵/۳۵	۵/۳۵	۵/۷۸	۵/۷۸	۴/۵	۵/۹۵	۷	۷	۶/۱۳	۶/۳۸	۵/۲	۴/۶۸	۶/۰۸	۶/۱۳	۴/۸۶
O _{۴۵}	۷/۰۳	۷/۲۳	۷/۰۵	۶/۰۵	۶/۱۳	۵/۸۸	۶/۱۳	۷/۱۵	۷/۱۵	۵/۲۳	۴/۷۵	۴/۱	۵/۴۵	۴/۶۵	۶/۲
O _{۴۶}	۷/۱۵	۷/۰۸	۷/۰۸	۵/۳۷	۶/۴	۵/۳۷	۶/۴	۷/۰۳	۵/۵	۷/۰۳	۶/۸	۴/۴۵	۵/۳	۴/۷۵	۶/۸۵

ماتریس	C _۱	C _۲	C _۳	C _۴	C _۵	C _۶	C _۷	C _۸	C _۹	C _{۱۰}	C _{۱۱}	C _{۱۲}	C _{۱۳}	C _{۱۴}	C _{۱۵}
O _{۴۷}	۶/۸۸	۷	۶/۶۵	۵/۹۵	۵/۲۵	۶/۹۳	۸/۰۵	۶/۵۸	۵/۸۸	۶/۵۳	۵/۰۵	۴/۷۵	۴/۴۵	۶/۸۵	۶/۸۵
O _{۴۸}	۶/۴۵	۵/۹۵	۴/۹۵	۶/۴	۵/۹۵	۴/۳	۷/۱۵	۶/۵۳	۵/۰۳	۵/۴	۵/۰۵	۶/۳	۴/۹	۵/۶۵	۷/۱۸
O _{۴۹}	۶/۸۳	۵/۶۵	۵/۳	۷/۵۵	۵/۷۵	۳/۹۵	۶/۹۳	۵/۷۵	۶/۵	۴/۶۸	۵/۲	۸/۳۸	۴/۹۵	۵/۰۵	۵/۷۳
O _{۵۰}	۵/۹۵	۸/۰۵	۷/۲	۵/۰۳	۶/۱۳	۷/۱۳	۶/۵۸	۵/۹۵	۶/۷۸	۵	۶/۸۳	۴/۶۵	۵/۳	۵/۸۸	۴/۶۵
O _{۵۱}	۶/۱۵	۶/۴۳	۶/۱۸	۷/۲	۴/۸۸	۵/۳	۷/۴۳	۶/۳	۵/۵۵	۷/۱	۵/۲۵	۶/۸۳	۴/۳۸	۶/۹	۵/۳۸
O _{۵۲}	۵/۴۵	۶/۹۵	۵/۱۵	۴/۸۵	۵/۹۵	۴/۸۵	۸/۰۵	۶/۸۸	۵/۸	۶/۰۵	۵/۸	۴/۹	۵/۹۵	۴/۳۸	۴/۸۸
O _{۵۳}	۶/۷۸	۶/۷۸	۵/۸۸	۶/۶۵	۴/۳۸	۴/۹۸	۸/۰۵	۶/۲۵	۵/۸۸	۴/۶۵	۶/۱۳	۶	۵/۸۸	۶/۷۸	۵/۹۳
O _{۵۴}	۴/۶۸	۶/۱۳	۶/۱۳	۵/۷۵	۴/۶۵	۴/۸۸	۷/۰۳	۷/۱۵	۴/۷	۵/۸۸	۳/۹	۵/۹۵	۴/۸۵	۵/۰۵	۷/۴۳
O _{۵۵}	۶/۲	۶/۸۵	۶/۸۵	۵/۹۵	۵/۲	۴/۸۵	۷/۲	۶/۸۵	۶/۰۵	۵/۸	۶/۱۳	۶/۴	۵/۹۵	۴/۳۸	۶/۵۸
O _{۵۶}	۶/۸۳	۶/۰۵	۶/۵۳	۶/۰۸	۶/۷۵	۶/۷۸	۸/۳۸	۷/۱۸	۶/۲۵	۵/۳۷	۵/۶۵	۵/۶۵	۵/۷۵	۴/۶	۵/۷۵
O _{۵۷}	۵/۴۵	۶/۰۵	۶/۰۳	۵/۴۵	۴/۸۵	۶/۴	۶/۶۳	۶/۷۳	۶/۵۵	۴/۵	۴/۶۵	۶/۵۳	۴/۹	۳/۹۵	۶/۳۸
O _{۵۸}	۶/۱۳	۵/۷۵	۷/۱۵	۴/۳۸	۳/۹۵	۵/۳۵	۷/۱۵	۶/۶۳	۶/۱۶	۶/۰۵	۶/۸	۴/۶۵	۶/۲	۴/۸۵	۵/۹۵
O _{۵۹}	۶/۹۵	۷/۲	۵/۵	۴/۱۵	۴/۲	۵/۶	۶/۴۳	۶/۴۳	۵/۸۸	۷/۱۳	۶/۸	۷/۱	۵/۸۸	۵/۵۵	۶/۶۵
O _{۶۰}	۴/۹۵	۶/۵۸	۶/۵۳	۴/۸۵	۳/۹	۴/۶۸	۶/۶۵	۴/۶۸	۶/۷۸	۴/۶	۵/۷۵	۴/۸۵	۶	۵/۵۵	۶/۰۵
O _{۶۱}	۵/۵۵	۷/۰۳	۴/۶۸	۳/۹۵	۴/۶	۷/۰۳	۶/۲	۶/۴۳	۶/۸۵	۶/۲	۵/۹۵	۶/۸۵	۶/۸۵	۵/۷	۶/۷۸
O _{۶۲}	۴/۶۵	۶/۴	۵/۹۵	۵/۲	۷/۴۳	۵/۲۵	۷/۱۵	۶/۶۵	۶/۷۸	۷/۲۳	۵/۹	۴/۲	۴/۲۵	۷/۱۸	۷/۱۸
O _{۶۳}	۵/۸۸	۶/۷۸	۷/۰۳	۴/۶۵	۴/۱۵	۵/۷۳	۴/۱۵	۵/۷۵	۶/۲۳	۶/۳۳	۵/۳	۶/۸۳	۶/۲	۴/۲۵	۶/۴
O _{۶۴}	۷/۵۳	۶/۴۳	۵/۳۸	۵/۸۸	۴/۸۵	۷/۰۳	۶/۸۸	۶/۷	۶/۱۷	۵/۴	۵/۹۵	۷/۰۳	۶/۳	۴/۳۸	۶/۷۵
O _{۶۵}	۷/۱	۷/۱۳	۶/۵۸	۵/۹۳	۶/۱۳	۶/۵۸	۷/۱۵	۶/۵۸	۶/۲۳	۴/۳۸	۵/۸	۶/۳۳	۵/۲	۶/۱۵	۵/۸۸
O _{۶۶}	۷/۱۵	۵/۸۸	۶/۱۵	۵/۳	۵/۸۸	۶/۰۵	۵/۸۸	۷/۴۳	۴/۶	۴/۷۵	۵/۷	۶/۴	۴/۶۵	۵/۵۵	۶/۴۳
O _{۶۷}	۶/۴۳	۷/۴۳	۶/۹۵	۴/۹۵	۵/۷۵	۷/۴۳	۶/۶۵	۵/۹۵	۵/۴	۴/۴	۴/۲۵	۶/۷۸	۶/۲	۵/۸۸	۶/۴۳
O _{۶۸}	۵/۹۵	۵/۵۸	۶/۵۸	۴/۹۵	۴/۵	۳/۷۵	۷/۰۳	۶/۱۶	۵/۱۵	۷/۱۳	۵/۰۵	۶/۹۵	۶/۵۸	۷/۱۵	۶/۶۸
O _{۶۹}	۵/۳	۵/۷۵	۶/۸۵	۴/۶۵	۶/۴۳	۴/۶	۶/۴	۷/۱۸	۶/۴۵	۶/۷۵	۶/۳۳	۵/۱	۶/۸۳	۶/۴۳	۶/۵
O _{۷۰}	۴/۹۵	۶/۰۳	۶/۴۳	۴/۷۸	۴/۸۸	۳/۹۵	۷/۰۵	۶/۷۸	۷	۶/۱۵	۴/۹۵	۶/۸۸	۶/۴۳	۶/۹۳	۶/۷۵
O _{۷۱}	۵/۵	۶/۵۳	۶/۶۵	۵	۷/۱۵	۶/۲۸	۷/۲۳	۵/۳	۶/۷۸	۴/۹	۵/۸۸	۴/۵۵	۴/۶	۴/۸۵	۶/۷۸
O _{۷۲}	۷/۰۵	۵/۹۵	۵/۹۵	۵/۷۵	۶/۰۵	۴/۳۸	۷/۱۸	۵/۸	۶/۲۵	۵/۸۸	۶/۴۵	۵/۱	۵/۵۵	۴/۶	۶/۸۳
O _{۷۳}	۴/۵۵	۶/۲	۵/۵۵	۵/۵۸	۶/۵۸	۶/۳۸	۵/۲۵	۶/۸۳	۵/۷۳	۵/۸	۶/۲۵	۶	۷/۱۸	۷/۲	۶/۵۸
O _{۷۴}	۵/۸۸	۶/۳۸	۶/۷۵	۴/۶	۳/۹	۶/۲۵	۷	۶/۰۵	۶/۵۸	۶/۸۵	۶/۴۵	۶/۱۵	۴/۶۵	۵/۹۸	۵/۵۸
O _{۷۵}	۵/۲۵	۷	۶/۴۳	۴/۳۸	۵/۰۳	۷/۰۳	۷/۵	۵/۶۵	۴/۷	۴/۶	۶/۸۵	۶/۸۵	۵/۲۵	۴/۶۵	۶/۲
O _{۷۶}	۵/۷	۶/۸۵	۶/۱	۶/۵	۶	۴/۵۵	۴/۵۸	۵/۸۸	۵/۸۸	۶/۱۵	۵/۶	۶/۲	۶/۱۳	۶/۱	۷/۱۸
O _{۷۷}	۴/۹۳	۶/۷۸	۶/۴	۵/۸۸	۶/۷۸	۶/۶	۷/۵۵	۶/۴۳	۶/۷۵	۴/۹	۷/۱۳	۶/۱	۶/۸۳	۴/۵	۶/۳۸
O _{۷۸}	۶/۲۵	۵/۹۵	۵/۵۸	۷/۰۳	۵/۶۸	۴/۸۸	۸/۱۳	۶/۶۵	۶/۶۵	۵/۵۵	۶/۵۳	۶/۷	۴/۷	۵/۳	۶/۷۸
O _{۷۹}	۶/۱۳	۴/۷۳	۴/۶۸	۵/۲۵	۵/۵۵	۶/۸۵	۶/۷۸	۵/۸۸	۷/۱۸	۵/۴	۵/۰۵	۵/۶۵	۵/۲	۶/۲۵	۷
O _{۸۰}	۵/۵۵	۶/۵۸	۵/۰۳	۶/۵	۶/۸۳	۵/۰۳	۷/۴۳	۷/۱۳	۷/۰۸	۷/۴۳	۷/۱۳	۷/۴۳	۶/۶۳	۶/۵	۷/۱۸
O _{۸۱}	۴/۷	۴/۹۵	۴/۹۵	۶/۶۳	۴/۹۵	۴/۲	۴/۸۵	۷/۱۸	۶/۸۳	۶/۰۵	۶/۵۳	۴/۸۵	۵/۹	۶	۶/۷۸
O _{۸۲}	۶/۷۸	۵/۸۳	۷/۰۳	۵/۹۵	۴/۸۵	۵/۲	۸/۲۳	۶/۸۵	۶/۵۳	۷/۰۳	۶/۴۵	۵/۲۵	۶/۸۳	۶/۸۵	۵/۷۵

منبع: یافته‌های پژوهش

در این گام بزرگترین ضریب اهمیت عدد ۸/۴۳ بوده که مربوط به گزینه‌های میزان تأثیرگذاری برنامه‌ها و تصمیمات منابع طبیعی بر تصمیمات ذی‌نفعان (O₅)، در نظر گرفتن منافع اشخاص در اتخاذ تصمیمات جمعی (O₇)، میزان اثرگذاری عملکرد اداره منابع طبیعی بر روی زندگی روستاییان (O₁₅)، اعمال محدودیت‌های برابر از طرف دولت از مواهب زیست محیطی (O₁₇)، ایجاد زمینه‌های برقراری انصاف و عدالت توسط دستگاه

قضایی کارآمد (O20)، توجه به مشکلات ایجاد شده به دلیل اجرای قوانین توسط اداره منابع طبیعی (O23)، میزان تأثیرگذاری روستاییان و مرتع‌داران بر تصمیمات و برنامه‌های منابع طبیعی (O27)، تضمین سلامتی انسان با دارا بودن محیط زیست سالم (O30)، عدم اتخاذ تصمیمات خودسرانه‌ی مدیران (O33) و اطلاع‌رسانی به موقع درخصوص زمان برگزاری دوره‌های آموزشی (O37) می‌باشد.

گام دوم: نرمال‌سازی یا بی‌مقیاس کردن

بالاترین ضریب تمام گزینه‌ها در این گام عدد یک و کمترین ضریب نیز عدد صفر می‌باشد و به طور کلی سه معیار فرهنگی، اقتصادی-مالی و محیطی، معیارهایی بوده که در بیشتر گزینه‌ها ضریب یک را به خود اختصاص داده‌اند.

گام سوم: تعریف سری‌های هدف مرجع

در گام سوم نیز همانند گام دوم بیشترین ضریب اختصاص گرفته شده در تمامی گزینه‌ها عدد یک و کوچکترین ضریب اهمیت نیز عدد صفر می‌باشد و براساس میانگین نظرات خبرگان معیار فرهنگی در بالاترین جایگاه بوده و پس از آن معیارهای اقتصادی-مالی و محیطی به‌طور مشترک در جایگاه دوم و معیار اجتماعی نیز در جایگاه سوم قرار دارد.

گام چهارم: تأثیر ضریب رابطه خاکستری

در گام چهارم عدد یک بزرگترین ضریب اهمیت و عدد $0/285714$ کمترین ضریب اهمیت تمامی گزینه‌ها می‌باشد که معیار روان‌شناختی در ۱۲ گزینه، معیارهای زیرساختی، سطح کلان، سرمایه اجتماعی و حمایتی پشتیبانی هر کدام در ۱۰ گزینه و معیار مدیریتی در ۹ گزینه، ضریب یک گرفته‌اند.

گام پنجم: رتبه رابطه خاکستری

به طور کلی معیار سطح کلان با $0/0171$ ، معیار زیرساختی با $0/0167$ ، معیار سیاست‌گذاری با $0/0164$ ، معیار مدیریتی با $0/0162$ و معیار سرمایه اجتماعی با $0/0157$ بالاترین ضریب را در این گام دارند.

گام ششم: امتیاز نهایی برحسب رتبه رابطه خاکستری

همانطور که در شکل ۱ ملاحظه می‌شود، امتیاز نهایی گزینه‌ها با توجه به معیارهایی که در جدول ۱ برای شناسایی الزامات تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی در استان سیستان و بلوچستان عنوان شده و با میانگینی که از نظرات خبرگان برای این متغیرها در جدول ۲ حاصل شده است می‌توان این‌گونه استنتاج نمود که، معیار فرهنگی با وزن $0/82$ در اولویت نخست قرار گرفته و نسبت به دیگر معیارها دارای برتری می‌باشد. معیار اقتصادی-مالی با وزن $0/61$ در رتبه دوم، معیار محیطی با وزن $0/59$ و معیار فنی-اجرایی با وزن $0/57$ رتبه‌های سوم و چهارم را به خود اختصاص داده‌اند و این معیارها نسبت به سایر معیارهای مطرح شده در این پژوهش دارای ارجحیت می‌باشند.

شکل ۱. امتیاز نهایی برحسب رتبه رابطه خاکستری

نتیجه گیری

در این گزارش با استناد به متغیرهای به کار گرفته شده در جدول ۱، میانگین درجه اهمیت محاسبه شده در جدول ۲ و براساس شکل ۱ اولویت بندی الزامات تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی در استان سیستان و بلوچستان به معیار فرهنگی، به ترتیب در گزینه‌های O_{37} ، O_{42} ، O_{39} ، O_{40} ، O_{35} ، O_{36} ، O_{38} ، O_{41} و O_{43} ، معیار اقتصادی-مالی به ترتیب در گزینه‌های O_{49} ، O_{47} و O_{50} به طور مشترک، O_{51} ، O_{45} ، O_{48} ، O_{46} و O_{44} ، معیار محیطی به ترتیب در گزینه‌های O_{82} ، O_{78} ، O_{77} ، O_{80} ، O_{76} ، O_{79} و O_{81} ، معیار فنی-اجرایی به ترتیب در گزینه‌های O_{15} ، O_{10} ، O_9 ، O_{11} ، O_8 ، O_{12} ، O_{14} و O_{13} ، معیار اطلاع رسانی نیز به ترتیب در گزینه‌های O_5 ، O_7 ، O_1 ، O_6 ، O_2 ، O_3 و O_4 ، اختصاص داده شده که به ترتیب اولویت‌های اول تا پنجم هستند و پس از آن نیز به ترتیب معیار اجتماعی، حقوقی، ساختاری، سطح کلان، مدیریتی، زیرساختی، سرمایه اجتماعی، حمایتی پشتیبانی، سیاستگذاری و روان شناختی در اولویت‌های ششم تا پانزدهم می‌باشند. با توجه به جدید بودن مسئله حکمرانی منابع طبیعی و بررسی سوابق تحقیقات انجام شده، تاکنون هیچ تحقیقی در زمینه شناسایی الزامات تحقق حکمرانی خوب منابع طبیعی صورت نگرفته ولیکن یافته‌های پژوهش حسین علی پورایمچه (۱۴۰۲) تحت عنوان تحلیل بنیادهای جغرافیایی حکمرانی خوب، بیانگر آن است که در ایران ساختارهای حکمرانی به صورت مناسبی با واقعیت‌های جغرافیای طبیعی و انسانی کشور تطبیق داده نشده است و عملکرد نهادهای موجود نیز توانسته است از نظر فضایی باعث ایجاد و توسعه حکمرانی خوب در ایران شود. مشکلاتی که در زمینه توزیع جغرافیایی منابع و فرصت‌ها، پراکنش جغرافیایی جمعیت، سازماندهی سیاسی فضا، فشار به منابع زیست محیطی، جبران شکاف‌های جغرافیایی، امنیت، دسترسی و... در حوزه حکمرانی در ایران وجود دارد نشان‌دهنده آن است که از نظر جغرافیای سیاسی، کشور ایران برای ایجاد حکمرانی خوب با طیف متنوعی از مشکلات و موانع روبه‌رو است که تداوم آنها می‌تواند زمینه‌ساز تشدید شکاف‌های موجود در حوزه ارتباطات حکومت و مردم، مناطق جغرافیایی، تنش‌های مختلف و غیره شود. در صورتی که جوامع برای تحقق اهداف کلان خود نیازمند توجه ویژه الگوی حکمرانی خوب و شناسایی موانع تحقق آن نیز هستند و در این راستا مشارکت اجتماعی می‌تواند نقش مهمی را ایفا نماید.

پیشنهادهای

۱. از آنجایی که دولت به تنهایی در دستیابی به رشد و توسعه‌ی همه جانبه موفق نیست، باید از بخش خصوصی و جوامع مدنی نیز بهره ببرد. می‌توان گفت توسعه‌ی انسانی پایدار تاحدی بستگی به ایجاد مشاغل و ارائه‌ی درآمد کافی برای بهبود استانداردهای زندگی دارد و در دهه‌های اخیر اکثر دولت‌ها اتفاق نظر دارند که بخش خصوصی منبع اصلی ایجاد فرصت‌های شغلی می‌باشد. بنابراین دولت باید زمینه و چارچوب‌های قانونی را برای مشارکت جامعه مدنی و بخش خصوصی فراهم کند. لذا پیشنهاد می‌شود دولت طرح‌های منابع طبیعی را با تشویق و ترغیب به بخش خصوصی واگذار نموده و با ایجاد زمینه‌های مناسب جهت افزایش سرمایه‌گذاری و استفاده از منابع مالی بخش خصوصی، اجرای آنها نیز با مشارکت افراد منطقه صورت گیرد، که این کار سبب برخورداری روستاییان از مزایای طرح‌ها و دخالت مستقیم و مشارکت آنها در انجام وظایف دولت جهت حفاظت و بهره‌برداری از منابع طبیعی می‌شود.

۲. پیشنهاد می‌شود به منظور توانمندسازی جوامع محلی بایستی از طریق برگزاری کارگاه‌های آموزشی طرح‌های توجیهی و کاربردی و ارائه دوره‌هایی متناسب با نیاز ذی‌نفعان و همچنین اطلاع رسانی به موقع در مورد زمان برگزاری این دوره‌های آموزشی زمینه‌های ایجاد بستری برای مشارکت بیشتر عموم مردم جهت ارتقاء مهارت، بالا بردن سطح آگاهی درخصوص حفاظت از منابع طبیعی و انتقال اطلاعات را فراهم نمود.

۳. مناطق روستایی به علت کمبود درآمد و پس انداز در یک چرخه‌ی فقر گرفتار شده‌اند؛ برای مبارزه با فقر و ارتقای سطح زندگی این اقشار و افزایش ظرفیت‌های اقتصادی و اجتماعی آنان و رهایی از این چرخه و به منظور توانمند سازی آنها، تزریق سرمایه می‌تواند راهگشا باشد و سبب ایجاد مشاغل در منطقه خواهد شد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود با شناخت استعدادها و ظرفیت‌های این استان به منظور سرمایه‌گذاری، گام بزرگی در جهت رشد و توسعه‌ی اقتصادی استان برداشته شود.

۴. پیشنهاد می‌شود با شناسایی استعدادها و پرورش کارآفرینان جوان شرایط برای ترویج و برگزاری دوره‌های آموزش کارآفرینی در ایجاد عرصه‌های خلاقیت و نوآوری و ارتقای اطلاعات، فراهم شود؛ زیرا این اقدام باعث اتخاذ الگوی صحیح سرمایه‌گذاری نیز می‌شود. جوامع مدنی با انجام سرمایه‌گذاری برای تبلور بخشی به اندیشه‌های خلاق، نه تنها برای خود فضای کسب و کار و فعالیت اقتصادی را فراهم خواهند نمود بلکه با به-کارگیری دانش، صلاحیت‌ها، تخصص‌ها و مهارت‌های فنی و حرفه‌ای دیگران، برای آنها نیز زمینه‌های کسب و کار و اشتغال فراهم خواهد شد.

۵. از آنجایی که حضور مردم برای حل مشکلات خود، امری ضروری است. پیشنهاد می‌شود از دانش و تجربه مرتع‌داران و همچنین جوامع محلی در فرایند تصمیمات عمومی براساس شرایط محلی، اقتصادی و اجتماعی منطقه‌ی زندگی ایشان استفاده شود. زیرا دانش و تجربه آنها به واسطه‌ی حضور در محل و ارتباط با مردم و رویارویی با مشکلات، در خیلی از موارد دانشی منحصر به فرد می‌باشد و نیازهای منطقه و مشکلات خویش را بهتر از سایرین می‌شناسند.

منابع

۱. آرابی، وحید و قاسمی، ابوالفضل (۱۳۹۶). حکمرانی خوب؛ راهی به سوی توسعه پایدار. اولین کنفرانس حکمرانی و سیاست‌گذاری عمومی، تهران.
۲. اسدبک، مهدی، رضایی منش، بهروز و شریف زاده، فتاح. (۱۴۰۲)، واکاوی ابعاد مشارکت اجتماعی شهروندان در تحقق حکمرانی خوب، حکمرانی و توسعه، ۳(۲)، ۶۳-۸۸.
۳. الوندی زاده، اسدالله (۱۳۹۰). بررسی تنگناها و اولویت‌های سرمایه‌گذاری در استان سیستان و بلوچستان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد، گرایش علوم اقتصادی، دانشگاه سیستان و بلوچستان.
۴. امامی، محمد و شاکری، حمید (۱۳۹۵)، حکمرانی خوب و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، پژوهشنامه حقوق تطبیقی، ۱(۲)، ۵۷-۲۵.
۵. بهلولی، نادر. خداوردی‌زاده، قادر و صبوحی لکی، بهروز (۱۳۹۶). حکمرانی خوب، کلید توسعه جوامع. چهارمین کنگره بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مطالعات مدیریت، حسابداری و اقتصاد. موسسه عالی علوم و فناوری خوارزمی. شیراز.
۶. پایسته، مرضیه (۱۳۹۸). حکمرانی مشارکتی-تطبیقی در منابع طبیعی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده منابع طبیعی و محیط زیست گروه مرتع و آبخیزداری، دانشگاه فردوسی مشهد.
۷. پایسته، مرضیه. کلاهی، مهدی و عمرانیان خراسانی، حمید (۱۳۹۹). معیارها و شاخص‌ها: الزامی برای شناخت، بکارگیری و ارزیابی حکمرانی خوب در منابع طبیعی. نشریه آب و توسعه پایدار، ۷(۱)، ۲۲-۱۳.
۸. پورایمچه، حسین علی (۱۴۰۲). تحلیل بنیادهای جغرافیایی حکمرانی خوب در ایران. رساله دکتری جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی تهران.
۹. توکلی، غلامرضا. بابایی، سحر و سجادی، علیرضا (۱۳۹۹). تبیین و تحلیل شاخص‌های حکمرانی خوب در ودجا. فصلنامه مدیریت و پژوهش‌های دفاعی، ۱۹(۸۷)، ۷۳-۱۰۲.
۱۰. حسینی، سیدکاظم و نوروزی، محمد (۱۳۹۵). ضرورت حکمرانی منابع طبیعی با تأکید بر نفت و گاز در ایران: تبیین نظریات و بررسی تجارب. ماهنامه علمی-ترویجی اکتشاف و تولید نفت گاز (۱۳۳)، ۱۶-۹.
۱۱. حیدری، حسن و علی نژاد، رقیه (۱۳۹۳). بررسی تأثیر متغیر نهادی حاکمیت قانون بر رشد اقتصادی در هشت کشور بزرگ اسلامی. دوفصلنامه دانشنامه حقوق اقتصادی (دانش و توسعه سابق) دوره جدید، ۲۱(۵)، ۹۸-۱۲۰.
۱۲. رجب‌زاده مغانی، ناهید. فلاحی، محمدعلی. و خداپرست مشهدی، مهدی (۱۳۹۶). بررسی اثرات حکمرانی خوب بر ارتباط بین وفور منابع و توسعه مالی در کشورهای نفتی. فصلنامه پژوهش‌های اقتصاد پولی، مالی (دانش و توسعه سابق) دوره جدید، ۲۴(۱۴)، ۱۱۴-۹۰.
۱۳. رزمی، محمدجواد، صدیقی، سمیه و رضاییان، سمانه (۱۳۹۴). الزامات تحقق حکمرانی خوب برای دستیابی به توسعه انسانی. دو فصلنامه علمی-تخصصی پژوهش‌های اقتصاد توسعه و برنامه ریزی. ۲(۴)، ۷۵-۵۱.

۱۴. رفیعی دارانی، هادی و شاهنوشی، ناصر (۱۳۹۳). تأثیر اندازه دولت و حکمرانی خوب بر توسعه انسانی با بکارگیری رگرسیون موزون جغرافیایی. فصلنامه پژوهشهای اقتصادی/ایران، ۱۹(۵۸)، ۱۸۱-۱۵۳.
۱۵. زاهدی، شمس السادات و نجفی، غلامعلی (۱۳۸۵)، مدیریت توسعه کشاورزی پایدار، فصلنامه مطالعات مدیریت، (۵۰)، ۱-۱۸.
۱۶. سامتی، مرتضی. رنجبر، همایون و محسنی، فضیلت (۱۳۹۰)، تحلیل تأثیر شاخص‌های حکمرانی خوب بر شاخص توسعه انسانی. مطالعه موردی: کشورهای جنوب شرقی آسیا (ASEAN). فصلنامه علمی پژوهشی، پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی، (۴)، ۱۸۳-۲۲۳.
۱۷. سرگل‌زایی، علی. لطفعلی‌پور، محمدرضا و صالح‌نیا، نرگس (۱۴۰۱)، بررسی تأثیر رانت منابع طبیعی و حکمرانی خوب بر رفاه کشورهای درحال توسعه: پدیده نفرین رفاه و رویکرد رگرسیون کوانتایل. فصلنامه نظریه‌های کاربردی اقتصاد، (۲)، ۹-۳۴.
۱۸. شاه آبادی، ابوالفضل. مرادی، علی و تورانی، نیکتا (۱۳۹۶). اثر متقاطع فراوانی منابع طبیعی و حکمرانی خوب بر بهره‌وری کل عوامل تولید در کشورهای منتخب صادرکننده نفت. فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، (۸۵)، ۱-۲۵.
۱۹. صدیقی، سمیه (۱۳۹۲). بررسی تأثیر حکمرانی خوب بر توسعه پایدار در کشورهای در معرض مخاطره نفرین منابع، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اداری و اقتصادی، گروه اقتصاد، گرایش توسعه و برنامه‌ریزی، دانشگاه فردوسی مشهد.
۲۰. عبدالهی، فاطمه و قادری، سیمین (۱۴۰۲)، بررسی تأثیر منابع طبیعی و سرمایه انسانی بر ردپای اکولوژیکی ایران. حکمرانی و توسعه، (۱)، ۳، ۱۲۰-۹۹.
۲۱. عزیززاده، سعیده و بیات، مریم (۱۳۹۵). بررسی اثر حکمرانی خوب بر محیط زیست در کشورهای با درآمد متوسط. فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، (۲)، ۱۸، ۵۱۳-۵۰۱.
۲۲. غلامی، زهرا (۱۳۹۸). نقش حکمرانی مطلوب در حمایت از محیط زیست از منظر اسناد بین المللی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده حقوق، گروه حقوق، دانشگاه اشرافی اصفهانی.
۲۳. قربانی، مهدی. عوض پور، لیلا. یوسفی، محسن و حیدری کهنعلی، صادق (۱۳۹۷). ارزیابی خصوصیات ساختاری سرمایه اجتماعی شبکه ذینفعان محلی در راستای حکمرانی مشارکتی منابع طبیعی (منطقه مورد مطالعه: شهرستان سرایان، استان خراسان جنوبی). مرتع و آبخیزداری، مجله منابع طبیعی ایران، (۱)، ۷۱، ۲۵۲-۲۴۱.
۲۴. کریم‌زاده، مجید و کریم‌زاده، بهزاد (۱۳۹۸)، ارزیابی میزان توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان سیستان و بلوچستان به لحاظ برخورداری از خدمات رفاه اجتماعی. فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۹(۳۳)، ۸۱-۹۴.
۲۵. کمبجانی، اکبر و سلاطین، پروانه (۱۳۸۹). بررسی تأثیر کیفیت حکمرانی بر رشد اقتصادی در ایران و کشورهای منتخب همسایه (ترکیه و پاکستان). فصلنامه مدیریت، (۲۰)، ۷، ۲۷-۴۱.

۲۶. کوهستانی، حسین. و قاسمی، نادره (۱۳۹۳). نقش حکمرانی خوب در مدیریت توسعه روستایی پایدار، اولین همایش ملی توسعه پایدار روستایی در افق ۱۴۰۴، اصفهان.
۲۷. گلی، صبا (۱۴۰۲). مدل سازی مسئولیت پذیری اجتماعی سازمان ها با هدف اثربخشی حکمرانی منابع طبیعی، پایان نامه کارشناسی ارشد، علوم و مهندسی مرتع (مدیریت مرتع)، دانشکده منابع طبیعی و علوم دریایی، دانشگاه تربیت مدرس.
۲۸. محمدی استادکلایه، امین. طهماسبی، ابوالفضل. کاشانی، مجتبی و کشاورز قرابایی، مهدی (۱۴۰۳)، ارزیابی مدیریت منابع طبیعی با استفاده از شاخص های حکمرانی خوب، نشریه علمی تحقیقات مرتع و بیابان ایران، ۳۱(۱)، ۹۳-۱۰۶.
۲۹. مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی. (۱۴۰۱). درآمدی بر حکمرانی خوب در بخش محیط زیست.
۳۰. معمارزاده، غلامرضا. جاسبی، جواد و نفری، ندا (۱۳۸۹). حکمرانی خوب: اکولوژی متعادل. مجله پژوهش های مدیریت، ۸۴، ۴۵-۲۱.
۳۱. مؤذنی، سهیلاسادات (۱۳۹۴). نقش صندوق های منابع در حکمرانی خوب در منتخبی از کشورهای دارای منابع طبیعی فراوان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم اداری و اقتصادی، گروه اقتصاد، گرایش اقتصاد انرژی، دانشگاه فردوسی مشهد.

References

1. Abreu, M. Soares, I and Silva, S (2022), Governance quality and environmental policy on emergent, resource-rich economies: The case of Brazil, *ScienceDirect*, 70-75. <https://doi.org/10.1016/j.egy.2022.01.041>
2. Arndt C. 2008. The politics of governance ratings. *International Public Management Journal*, 11(3), 275-297. <https://doi.org/10.1080/10967490802301278>
3. Cardos, I. R. (2014). New Trends in Budgeting: A Literature Review. *Practical Application of Science*, 2(2), 483-490.
4. Christoforidis, T. and Katrakilidis, C (2021). The dynamic role of institutional quality, renewable and non-renewable energy on the ecological footprint of OECD countries: do institutions and renewables function as leverage points for environmental sustainability? *Environmental Science and Pollution Research*. PMID: 34037934. DOI:10.1007/s11356-021-13877-8
5. Faruk Aysan, A. Bakkar, Y. Shajara Ul-Durar, S and Nawaz Kayani, U (2023), Natural resources governance and conflicts: Retrospective analysis, *Resources Policy*, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103942>
6. Fischer F. 2012. Participatory Governance: Form Theory To Practice. *The Oxford Hand-book of governance*. DOI: 10.1093/oxford-hb/9780199560530.001.0001
7. Grindle, S. M. (2007). Good enough governance revisited. *Development Policy Review*, 25(5): 553-574.

8. Lukman, T. Yahaya, A. K. and N-yelkabo Tuu, G (2023), External stakeholders in the collaborative governance of natural resources in Ghana: Experiences from the Wa West District, *Environmental Challenges*, 1-13. <https://doi.org/10.1016/j.envc.2023.100769>
9. Madhani, P. M. (2020). Value addition through good governance in corporate sector: Role of disclosure and transparency. *SSRN Electronic Journal*, 1(3). 1-3.
10. Msann, G. and Karthiayani, V P. (2023), Resource curse and growth challenges in MENA oil exporter countries: A case for governance reforms in the post Arab Spring uprisings context, *ORIGINAL ARTICLE*, 992-1008. <https://doi.org/10.1111/rsp3.12629>
11. Mustalahti, I. and Agrawal, A (2020), Research trends: Responsibilization in natural resource governance, *Forest Policy and Economics*, 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.forpol.2020.102308>
12. Rakodi C. (2001). Forget Planning, Put Politics First? Priorities for Urban Management in Developing Countries. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*, 3(3): 209-223. DOI:10.1016/S0303-2434(01)85029-7
13. Raza Khan, Q. Xinshu, M. Qamri, Gh M. and Nawaz, A (2023), From COVID to conflict: Understanding the deriving forces of environment and implications for natural resources, *Resources Policy*, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103700>
14. Shafieiani sani, M (2001). Citizen Collaboration, urban governance and urban management. *Journal of Urban Management*. (Number 8).
15. Steptoe, A. Marteau, T. Fonagy, P. and Abel, K (2019). ACEs: evidence, gaps, evaluation and future priorities. *Social Policy and Society*, 18(3), 415-424. DOI:10.1017/S1474746419000149